

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. PROBLEM

Dil, bir iletişim vasıtasıdır. Dil, toplum içerisinde yer alan fertleri birbirlerine kenetleyen, onları tek yürek haline getiren bir sistemdir. Bunun yanında dil, milletin oluşturduğu kültür dokusunu koruyan, onu gelecek nesillere aktaran en donanımlı ve etkili yoldur. İnsanın duyu ve düşünce sistemini yönlendiren ve geliştiren de dildir.

Türkçe eğitimi, dört temel beceri eğitimidir. Bu beceriler; okuma, yazma, dinleme ve konuşmadır. Anlama, konuşma ya da yazı ile aktarılanı algılama etkinliğidir. Anlatma ise, duyu ve düşüncelerin yazı veya konuşma ile aktarılması etkinliğidir. Okuma ve dinleme, temel nitelikleriyle bir “anlama”; yazma ve konuşma ise bir “anlatma” etkinliğidir. Türkçe dersinin amacı, bu becerileri geliştirmektir. Bu amaç gerçekleştiğinde, toplumda yaşayan insanlar okuduğunu ve dinlediğini tam anlayabilir, düşüncelerini eksiksiz anlatabilir duruma geleceklerdir.

“Kişinin iletişim yeteneğini büyük ölçüde, onun, iletişim aracı olan dili kullanabilme becerisi belirler.”¹ Dili mükemmel seviyede kullanan insanların, toplumla iletişiminin çok sağlıklı olduğu görülmektedir. Dilini etkili ve verimli bir şekilde kullanamayan bireylerin, içinde buldukları toplumla etkili bir iletişim içerisine girmeleri mümkün değildir. Dolayısıyla dili kullanma ile iletişim kurma arasında sıkı bir bağ vardır.

“Türkçe derslerinin dili etkili kullanabilme becerisini geliştirmedeki etkisi, en belirgin olarak öğrencilerin okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerine sahip olma derecesiyle belirlenebilir.”²

Türkçe öğretiminin en önemli amacı, öğrencilere okuma beceri ve alışkanlığı kazandırmaktır. Bu amaç ile öğrencilere okuduğunu anlama ve değerlendirme gücü

---

¹ Halil TEKİN, Okuduğunu Anlama Gücü ile Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Eğitimi, Mars Yayıncılık, Ankara, 1980, s. 21

² TEKİN, s. 21

kazandırma amacı birbirini bütünleyen, ayrılamaz parçalardır. Bir çok değişken kontrol altına alınsa dahi (okunan parçanın güçlüğü, anlaşılabilirliği, dil örgüsü vb.) okuduğunu anlamadan yoksun birinden, amaca uygun hızlı bir okuma yapması beklenemez. Bundan dolayı, öğrencilerin anlayarak okumalarını sağlayacak bilgi ve yöntemlerin uygulamalarla yaşama geçirilmesi gerekmektedir.³

Bu sebeple, öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri ilk yıllardan başlayarak geliştirilmelidir. Bu da ancak, öğrencilere dilsel becerilerin geliştirilmesini temel alan bir eğitimle mümkün olacaktır.

Öğrencilerin okuduğunu anlaması kadar, onu başkalarına aktarması da önemlidir. Duygu, düşünce ve yaşantıların düzenli bir şekilde yazıyla anlatılması da bir beceri işidir. İlköğretim yıllarında sağlam temellere dayalı bir ana dili eğitimiyle kazanılan yazma yetisinin, toplumsal ilişkilerde de kullanması muhtemeldir.

Bu araştırmada elde edilen bulguların öğretmenlere, etkili okuma ve okuduğunu tam olarak anlama öğretiminde yardımcı olması umulmaktadır.

1.2. OKUMA NEDİR?

Okuma, bir yazının harflerini, sözcüklerini tanımak ve bunların anlamlarını kavramaktır.⁴ Bunun yanında okumak, basılı veya yazılı metinleri duyu organlarımız yoluyla algılayıp, bunları anlamlandırıp, yorumlamadır,⁵ şeklinde de tanımlanabilir.

Güneş, okumayı “beyin teknolojisini geliştirme aracı”⁶ olarak tanımlamaktadır.

Okumak, metnin anlamlı sesler haline dönüşmesidir.⁷ Okuma, anlama ile sonuçlanırsa bir değer taşır. Demirel de bundan dolayıdır ki, anlamayla, okumanın birbirinden ayrılamayacağını ifade etmektedir.

³ Sedat SEVER, Türkçe Öğretiminde Tam Öğrenme, Ya-Pa Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 21

⁴ Beşir GÖĞÜŞ, Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi, Gül Yayıncılık, 1978, s. 60

⁵ Reşide GÜRSES, “Okuma Anlama Üzerine”, Atatürk kültür Dil ve tarih Yüksek Kurumu Bülteni, Sayı:28, Cilt : IX, 1996, s. 99

⁶ Firdevs GÜNEŞ, Okuma yazma Öğretimi ve Beyin Teknolojisi, Ocak Yayınları, Ankara, 1997, s.53

⁷ Özcan DEMİREL, Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri için Türkçe Öğretimi, Pegem Yayınları, Ankara, 2002, s. 77

Nas, okumayı “Gözlerin yazıyı görüp tanimasından, zihnin anlama çabasından oluşan karmaşık bir etkinliktir.”⁸ diye tanımlarken Tazebay, “Sözcük ve sözcük öbeklerini gözün ayırması, bunları zihnin algılaması, bunların yaşantılara bağlanarak kavranmasıdır.”⁹ şeklinde tanımlamaktadır.

Okuma, bir yazıyı, kelimeleri, cümleleri, noktalama işaretleri ve tüm öğeleriyle görme, algılama ve kavrama durumudur.¹⁰

Görüldüğü gibi, tanımlar birbirine çok yakındır. Bu tanımlardan hareketle ortak bir tanım yaparsak, okuma eylemi; metni görme, algılama, kavrama ve onu çözümleyerek anlamlı sesler haline getirme sürecidir. Verimli, sağlıklı ve amaca uygun okuma, okuduğunu anlama, onu yorumlama, ondan sonuçlar çıkarma şeklinde olur.

1.3. OKUMANIN FİZYOLOJİK YÖNÜ

Okuduğumuz metni gözümüzle algılarız. Okumayı gerçekleştiren göz, bakışları yazı üzerinde belirli yerlerde bekleterek ve sıçratarak ilerler.

Zihnimizde, her sözcüğün kendi şekliyle ilgili görsel bir imgesi bulunmaktadır. Göz, sözcüğü gördüğünde bu imge ile tanır. Bir de, sözcüğün zihinde devimsel imgesi bulunmaktadır. Zihin ve öğeler bunu, sözcüğü söyleyerek kazanmışlardır. Gördüğümüzle, söyleyebildiğimiz arasındaki farka, göz-ses genişliği denilmektedir.¹¹

Okuyucu metni okurken, gözler hareketli bir kamera gibi çalışmaktadır. Okumayı alışkanlık haline getirmiş bir kişinin gözleri, her satırda soldan sağa doğru, atlamalar yapar. Satır bittikten sonra alt satırın herhangi bir yerinde odaklaşır. Metni okurken retinada oluşan imge, optik sinirler vasıtası ile beyindeki görme merkezine iletilir. Bu imge görme merkezinde anlamlı hale getirilerek, anlaşılır biçimde okuma eylemi gerçekleşir. Okuma gerçekleşirken, gözler atlamalar ve duraklamalar yapar. Gözlerdeki bu alışkanlıklar

⁸ Recep NAS, Eğitim Fakültesi Öğrencileri ve Sınıf Öğretmenleri için Metinlerle İlkokuma-Yazma Öğretimi, Ezgi Yayınları, Bursa, 1999, s. 33

⁹ Atilla TAZEBAY, “İlkokul Üçüncü ve Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Okuma Becerilerinin Okuduğunu Anlamaya Etkisi.”(Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, Ankara, 1995), s. 4

¹⁰ Şükrü ÜNALAN, Türkçe Öğretimi, Nobel Yayınları, Ankara, 2001, s. 86

¹¹ DEMİREL, s. 77

arttıkça, okuma becerisi de gelişir. Gözün çalışma sistemi kamera gibidir. Gözün çalışma sistemindeki bu fotoğrafik durumu 1898 yılında ilk olarak Alman Psikolog Raymond Dodge belirlemiştir. Daha sonraları ise, Buswel bu görüşü test etmiş ve bu tespitin doğruluğunu ispatlamıştır. Göz yazıya baktığı zaman belli bir genişlikte yazıyı görür. Buna algılama genişliği denir. İki odak arasındaki genişlik iyi okuyucu için 13-14 harf aralığı iken, kötü okuyucu için bu 6 harf aralığına kadar düşmektedir. Bunun yanında, gözün bir de görme alanı bulunmaktadır. Göz, belli bir odağın dışında da görme eylemine girmektedir. Bu alana görme alanı denilmektedir. Bu alanın odağında görüntüler nettir. Odaktan uzaklaştıkça netlik azalmaktadır. Görme alanının genişliği, her birey için farklıdır. Bunların dışında bir de görme açısı vardır. Göz bir objeye baktığı zaman, görüş mutlaka bir açı içinde gerçekleşmektedir. Bu açı yatay olarak 165° , dikey olarak ise 60° 'dir. Buna görme açısı denilmektedir.¹²

“Göz, bir satırda üç dört kez durup sözcükleri tanır. Satır bitince satırın tam başına değil, içeride bir noktaya döner. Göz satır üzerinde her duruşta, iyi bir okuyucuda, 15-20 harflik bir genişliği kavrar. Buna görüş genişliği denir. Gözün sıçramalardan sonraki duraklarında okunan yer anlama çevrilir. Böylece göz, bir satırda üç-dört kez sıçrar ve duraklar.”¹³

Göz, satır üzerinde belirli bir genişliği kavramaktadır. Bu genişliğin durumu ise, okuyucudan okuyucuya değişmektedir. İyi bir okuyucu için bu alan genişken, kötü bir okuyucu için bu alan dardır. Bu genişliğe, algılama ya da görüş genişliği gibi isimler verilmektedir.

Okuma; görme, anlama ve bellek olmak üzere üç aşamayla bağlantılıdır.¹⁴ Güneş'in ifade ettiği gibi, görme, okumada ilk ve en önemli unsurdur.

Sözcük sesli okunursa, zihnin seslendirme uzuvları devreye girer. Sessiz okumada, zihnin buna ihtiyacı yoktur. Sesli okumada gözün kavradığı seslendirme, belirli bir zaman alır. Görülenle, söylenen arasındaki zaman farkına göz-ses genişliği denilmektedir. Dolayısıyla, sesli okumada zaman faktöründen söz edebiliriz.¹⁵

---

¹² TAZEBAY, s. 6

¹³ TAZEBAY, s. 7

¹⁴ GÜNEŞ, s. 53

¹⁵ TAZEBAY, s. 7

“Gözün kavradığını ses örgenleri seslendirirken göz ilerler başka sözcükleri kavrar. Bu hareket okumada süreklilik sağlar.”¹⁶

Ses organlarının yanında işitme, dokunma organları ve iç salgı bezleri de okumayı etkilemektedir. Tazebay, bu konuyu şöyle ifade etmektedir: “Ağzın seslendirdiğini işitmek, sözcüklerin seslerini, hecelerin arasındaki söyleyiş farklarını belirgin olarak ayırabilmek, vurguları doğru ya da yanlış yapmak, tonlamayı tam ya da eksik uygulamak işitme organına dayanır.”¹⁷

Vücudun fizyolojisine etki eden etmenlerden birisi de iç salgı bezleridir. Bu nedenle iç salgı bezleri görevlerini tam manasıyla yapmadıklarında, vücudun dengesi bozulur. Bu durum da okumayı olumsuz yönde etkiler. Tazebay, bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Zihinde durgunluk, konuşmada, görmede eksiklik görülebilir. Bunun sonucunda da okumada aksaklıklar olabilir.”¹⁸

Okumanın fizyolojisindeki şartlar (görme, işitme vb.) herkes için aynıdır. Fakat bu şartların işleyişinde bireysel farklar ortaya çıkmaktadır. Bir yandan görme genişliği ve algılama genişliğinde, öte yandan görme açısında, gözün her satırda sıçramasında ve bir alt satıra inerken belirli noktalarda durmasında bireysel farklılıklar söz konusu olmaktadır.¹⁹

Okuma eylemi bir alışkanlık işidir. Okumada alışkanlık önemli olduğu kadar, tekrar da önemlidir. Okuma-yazma bilen birisi, bu becerilerini kullanmazsa, bu beceri kademe kademe çürümeye maruz kalır. Bu durumda, bu becerilerinin gelişmesinden de bahsedilemeyeceği malûmdur. Böylece kişi “kötü okuyan” durumuna düşecektir. Bu ise hiç kimsenin istemeyeceği bir durumdur.

Fizyolojik özellikler, etkili okumada göz ardı edilemeyecek etmenlerden birisidir.

---

¹⁶ TAZEBAY, s. 7

¹⁷ TAZEBAY, s. 7

¹⁸ TAZEBAY, s. 8

¹⁹ TAZEBAY, s. 8

1.4. OKUMANIN PSİKOLOJİK YÖNÜ

Okumaya etki eden faktörlerden birisi de insan psikolojisidir. Zihnin algılama ve düşünmede belli bir noktaya yükselmesi gerekir. Çünkü, yazıyı okuyan kişi, onu kendi yaşantıları ile anlamlandırmaktadır. Bunun yanında duygusal olgunluğa ulaşma düzeyi de okumada etkilidir. İçine kapanık, sessiz, sıkılgan, çekimser, utangaç vb. bireyler sesli okumada güçlük çekebilirler. Bu tip öğrencilerin, bu durumdan kurtulmaları için özel ilgiye ihtiyaçları vardır.

Öğrencilerin iyi bir okuma düzeyine ulaşmalarında, onların psikolojik yapısının da önemi vardır. İyi bir okuma için, zihnin algılama ve düşünmede belli bir düzeye ulaşması gerekmektedir.²⁰

Tazebay, okumanın psikolojik yönünü Hildreth'in ifadesiyle şöyle belirtmektedir:

“Okuma, otomobil kullanma gibi karmaşık bir eylemdir. Ancak beyindeki okuma merkezi okuma sistemi içinde yerini alır ve bu işi otomatikleştirir. Okuma eyleminde vardamalar birtakım ip uçlarıyla oluşur. Bunlar; noktalama işaretleri, okunan sözcükler ve okuyan kişinin daha önceki bilgileri, deneyimleri ve birikimleridir. Okuma bilmece çözmek gibi bir süreçtir. Bundan ötürü okuma vardama ve açıklama süreçlerini de içerir. Okumada bazı yargılara da varılır. Okudukça bu yargılar test edilir. Bir başka deyişle okumanın psikolojisinde dört boyut vardır. Bunlar: 1-Fikir ve anlamların önemi vardadır. 2-Sözcük ve tümceler arasındaki bağlantılar kurulur. 3-Geçici yargılara varılır. 4-Yargılar test edilip son yargıya ulaşılır.”²¹

İlkokuma – yazmanın etkisi de okuma psikolojisini etkilemektedir. İlkokuma-yazmada, anadili eğitimi çok önemlidir. Zira bu çağda verilen iyi bir anadili eğitimi, temel becerilerin kalıcı olmasını sağlamaktadır. Bu dönemdeki aksaklıkların ileride düzeltilmesi çok zordur. Bu durum, öğrencilerin ileriki eğitim hayatında telâfisi zor okuma sorunları ortaya çıkarmaktadır.

Okuma psikolojisini incelerken daha gerilere giderek, öğrencinin anadilini öğrenmeye başladığı zamana bakılmalıdır. Cunningham'ın ses birim farkındalık konusunda

²⁰ DEMİREL, s. 77

²¹ TAZEBAY, s. 5

yapmış olduğu araştırmada anaokulu öğrencileri ile ilkokul öğrencilerine harf üzerinde özel ses eğitimi verilmiştir. Özel ses eğitimi alan anaokulu ve birinci sınıf öğrencileri, ses eğitimi almayan öğrencilere oranla okuma becerilerinde anlamlı düzeyde yüksek başarı göstermişlerdir.²²

Bu açıklamalarla, okumanın geçmiş yaşantılarla bağlantılı olarak anlamlandırıldığı ve dillendiğini söylemek mümkündür. Zaten okumanın asıl amacı, okuduğunu tam anlayabilme ve yorumlayabilmedir.

Anadili eğitimi, okuma eğitiminin temelini teşkil etmektedir. Dolayısıyla öğrencilere amaca uygun olarak, iyi okuma ve okuduğunu tam anlayabilme gibi yetileri kazandırmak için anadili eğitimine önem verilmelidir.

Okumanın psikolojik yönü içerisinde değerlendirilecek bir başka etmen ise, okumada karşılaşılan güçlüklerin okumaya yansımalarıdır. Çünkü; karşılaşılan sorunlar, öğrenciyi yılgınlığa itebilmekte, öğrencinin okumadan tiksinesine, onu sevmemesine neden olabilmektedir.

Tazebay'ın Harris ve Spay'dan aktardığına göre, okumada karşılaşılan güçlüklerin ;

- “ 1- Temel becerilerin kazandırılmasında,
- 2- Metnin kurallara uygun ve doğru okunmasında,
- 3- Metnin uygun hızla okunmasında,
- 4- Anlam çıkararak yorumlamada,
- 5- Okumadan zevk duyma gibi alanlarda”²³ yoğunlaştığı görülmektedir.

Okumayı etkileyen psikolojik faktörler zihni olgunluk, hissi olgunluk ve sosyal olgunluk olmak üzere üçe ayrılır.²⁴

Zihni Olgunluk : Zihni olgunluk, bir kişinin gerçek algılarını yorumlayabildiği zaman ve kademedir. Genel olarak bütün çocuklar 5-7 yaş arasında okumaya başlarlar. Fakat, bir çocuğun okuma öğretiminden tamamiyle faydalanabilmesi için, onun belli bir zekâ yaşına ulaşması gerekir. Okuma alanındaki psikolog ve eğitimciler, okuma eğitimi verilmeye başlamadan önce çocuğun hiç olmazsa 6.5 zekâ yaşına ulaşmış olması

²² TAZEYAY, s. 9

²³ TAZEYAY, s. 10

²⁴ Enise KANTEMİR, Yazılı ve Sözlü Anlatım, Engin yayınları, Ankara, 1995, s. 44

gerektiğinde birleşmişlerdir. Araştırmacılar, okumada gecikmiş bazı çocukların zekâ bölümlerinin 90 ile 110 arasında değiştiğini belirtmektedirler. Bundan dolayı okuma zamanını belirlemede zekâ bölümü yerine, zekâ yaşının esas alınması daha iyi olacaktır.²⁵

Hissi Olgunluk : Hissi olgunluğu ölçmek imkansızdır. Bir çocuğun, duygularının gelişimi bakımından, seviyesi kesin olarak söylenemez. Bunun yanında, sorumluluk yüklenmeye hazır ve kaprislerini kontrol edebilen bir çocuk, bu alanda olgunluğa erişmiş demektir. Bazı çocuklar, başka öğrenme durumlarında uğradıkları başarısızlıklara, okuma öğreniminde de uğrayacaklarından korkarlar. Çeşitli nedenlerden dolayı belirli bir hissi olgunluk seviyesine ulaşmamış olan çocuklar motivasyon, dikkat ve irade zayıflığı sorunlarını yaşarlar. Çocuklar iyi öğretmenlerin yardımıyla hissi problemlerini hallederler ve okuma öğrenimi için psikolojik bakımdan hazır hale gelirler.²⁶

Sosyal Olgunluk : Kantemir, okumanın psikolojik yönü içerisinde gördüğü sosyal olgunluk düzeyini şu şekilde ifade etmektedir:

“Çocuk doğuşundan itibaren, sosyal bakımdan tedrici bir gelişme gösterir. Psikologlar sosyal gelişimin niteliğini ölçmek için bazı araçlar geliştirmişlerdir. Bu araçlarla yapılan araştırmalar, sosyal gelişimin çok yavaş cereyan ettiğini göstermektedir. Sosyal olgunluğa erişmek bir zaman meselesi olmakla beraber, okuma eğitimine tabi tutulan çocuğun, grup içinde çalışması, başkalarıyla iyi münasebetler kurması, başkalarının düşüncelerini paylaşması bakımından asgari bir gelişim seviyesine erişmesi gerekir.”²⁷

Okumayı olumsuz etkileyen psikolojik unsurları şöyle ifade edebiliriz:

- Anlayamam korkusu.
- Öğretmenin katı tutumu.
- Öğretmenin aşırı serbest tutumu.
- Aşırı kaygı , heyecan.
- Metindeki anlamı bilinmeyen kelimeler.
- İsteksizlik.
- Dikkati toplayamama sorunu.

²⁵ KANTEMİR, s. 45

²⁶ KANTEMİR, s. 45

²⁷ KANTEMİR, s. 45

1.5. OKUMANIN ÇEVRESEL YÖNÜ

Kişiyi eğiten, yönlendiren etmenlerin en önemlilerinden birisi de çevredir. Kişi belli bir kültür düzeyinde eğitilmektedir. Bundan dolayı, içinde bulunduğu çevrenin varlığı çok önemlidir. Okuma eğitiminin gelişiminde, en etkili faktörlerden birisi ailedir. Aile içindeki bireylerin kültür düzeyleri, okuma alışkanlıkları çocuk üzerinde etki bırakmaktadır.²⁸

Aile bireylerinin okumuş ya da okumamış olması, kitap okuma saatleri oluşturmaları, evde kitaplığın olması, evdeki bireylerin kitaplar üzerinde tartışmaları çocuğu olumlu veya olumsuz etkileyebilmektedir. Çevresel etkenler, çocuğa iyi ya da kötü bir okuma alışkanlığı kazandırmaktadır.²⁹

Okumanın çevresel yönüyle ilgili, en önemli faktör ev ve okuldur. Her çocuk, kendine has ilkeleri, görüşleri ve davranış tarzlarını geliştirmeye ilk etapta evde başlar. Bundan sonra okul, çocuğun genel gelişiminde evi tamamlayan bir unsur olur. Okuma öğrenen çocuk üzerinde, evin ve okulun dışındaki öbür çevresel faktörler de kendini gösterir; ancak ev ile okul bu faktörlerin en önemlisidir.³⁰

Anne ve babanın, günün belli zamanlarını okumaya ayırması ve okuma sırasında çocuktan sessiz olmasını beklenmesi, çocuğun okumaya ilgisini çeker. Çocuk, bu ortamda eline bir kitap alır ve okuyormuş gibi sayfalarını çevirir. Kitabı ters tutar, okuyormuş gibi yaparak, okuma oyunu oynar. Okumanın zevkli bir olay olduğunu, çocuğa inandırmayı anne ve baba ulaşılması gereken bir amaç olarak görmelidir.³¹

Anne – baba tarafından uygulanan metotların hatalı oluşu da bir çok okuma sorununa yol açmaktadır. Eğer aile, belli bir olgunluğa erişmemiş olan bir çocuğu, özel bir eğitime tabi tutarsa, bu durum ileride çocukta okuma isteksizliği doğuracaktır. Bu okuma isteksizliği, kendi anlayış seviyelerini aşan okuma materyalleriyle uğraşmaya zorlanmış çocuklar için de geçerlidir.

---

²⁸ DEMİREL, s. 77

²⁹ TAZEBAY, s. 11

³⁰ KANTEMİR, s. 45

³¹ Berin TUNCEL, "Okuma-Anlama Başarısı", (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 1995), s. 11

Çocuklarımızda okuma alışkanlığının olmamasının nedenlerinden biri olarak, aileyi gösterebiliriz. Bu anlamda okumuyorlar diye çocukları suçlamak yerine, aileleri okuma adına bilinçlendirmeliyiz.

Bu nedenlerden dolayı, okul öncesi okuma çalışmalarının titizlik içerisinde sürdürülmesi gerekir. Sonuç olarak; okuma eğitiminde aile, okul ve öğrenci üçlüsünün vazgeçilmez unsurlar olduğunu söyleyebiliriz.

1.6. İYİ OKUMANIN FİZİKİ ŞARTLARI

İyi bir okuma yapabilmek için, uygun şartların yerine gelmesi gerekir. Okuma için ideal ortamın düzenlenmesinde şunlara dikkat edilmelidir:

a. Yeterli Aydınlatma

İyi aydınlatma, okumayı kolaylaştırmakta ve gözleri korumaktadır. Yetersiz aydınlatma olduğu zaman, okurun gözü kısa sürede yorulmaktadır. Bundan dolayı, okuma olabildiğince gündüz ışığında yapılmalıdır. Eğer okuma gece yapılacaksa da aydınlatma iyi sağlanmalıdır. Aydınlatma iki şekilde olmaktadır. Birincisi bütün odayı aydınlatan bir ışıktan yararlanma, ikincisi ise sadece masa üzerinde yoğunlaşmış bir ışık kullanmadır. Bunun yanında ışık kaynağının sol omuzun arkasından gelmesi ve ışık demetinin okunan materyalin üzerine gelmesinde yarar vardır.

“Sınıfların tasarımında güneşin eğitim yapılan sıralara direkt vurmaması için pencerelere beyaz, kalın pereler asılarak güneş ışınlarının emilmesi sağlanmalıdır; rahatsız edici, motivasyonu bozucu etkileri yok edilmelidir. Eğitim ortamında etkin olmayan güneş ışığından yararlanılmak istenirse; yapıların çatılarına güneş ışınını doğrudan alacak; ancak eğitim ortamına (sınıfa) dolaysız olarak iletecek pencereler yerleştirilebilir.”³²

b. Uygun Oturma Biçimi

Öğrenci, masada dik bir şekilde oturarak çalışmaya alışmalıdır. Çünkü göz ile kitap arasında en uygun uzaklık bu yolla sağlanmaktadır. Yatarak, uzanarak veya masada çok eğilerek okumak, etkili ve verimli okumayı olumsuz etkilemektedir.

³² Sami ERCAN, Hızlı Okuma Teknikleri, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2003, s.5

Ercan ise, uygun oturma biçimini şöyle ifade etmektedir:

“Okurken omuzları dik tutarak sırtın kambur durmasına engel olunmalıdır. Çok yumuşak sandalyelerde veya arkalıksız oturaklarda çok uzun zaman oturulmamalıdır. Oturma sırasında boşlukta kalan sırt bir yastıkla desteklenmelidir. Uzun süre oturulduğunda, 30 dakikalık aralıklarla oturma şekli değiştirilmelidir.”³³

c. Isısal Konfor

“Isısal konfor hacim sıcaklık durumuna, üretilen ısıya, bağıl neme, hava devinimlerine, ortalama ışınal sıcaklığa, giysilerin yalıtım değerine ve etkinlik düzeyine bağlıdır. Vücut ile dış ortamın ısı alış verişinde dengenin sağlanması ısısal konforu oluşturur. Okurla ilgili özel etkenler olan cinsiyet, zayıflık, şişmanlık, sağlık durumu, ısısal konforda etkili olmasına karşın, kişilikle ilgili koşullar olduklarından tasarım ölçütleri dışında bırakılır; ancak özel okuma anında bireyin bu faktörlere göre hazırlanması zorunludur.”³⁴

d. Sessiz Ortam

Etkili ve verimli bir okumanın gerçekleşmesi için, sessiz bir ortamda çalışmanın yapılması gerekmektedir. Sessiz ortam dikkatin dağılmasını önlemektedir.³⁵

Bunların yanında, okuma anında oturduğumuz sandalyeye de dikkat etmeliyiz. Oturulan sandalye ne çok sert, ne de çok yumuşak olmalıdır. Gözlerle, kitap arasındaki açı iyi ayarlanmalıdır. En ideal göz açısı 70 derecedir.

1.7. OKUMA HATALARI

Okuma sorunlarını beş ayrı başlıkta ele alabiliriz. Bunlar:

Teknik Boyut : Okuma esnasında gözün yorulması, hece hece okuma, dudak kıpırdatma, içten seslendirme, plânsız okuma, anlayamama, pasif okuma.

---

³³ ERCAN, s. 7

³⁴ ERCAN, s. 7

³⁵ GÜNEŞ, s. 58

Psikolojik Boyut : Anlayamam korkusu, dikkat, geri dönüşler yapma, gerginlik, dağınıklık, erteleme alışkanlığı, isteksizlik, dalgınlık, okurken hayal kurma, uykunun gelmesi, yazı üzerinde oyalanma.

Fizyolojik Boyut : Unutkanlık, yorgunluk, soğuk-sıcak etkisi, bedensel rahatsızlıklar, göz kusurları, düşük zekâ, hiperaktivite.

Çevre Boyutu : Çalışma ortamı, gürültü, yetersiz aydınlatma.

Materyalden Kaynaklanan Sorunlar : Yazarın akıcı üslûp kullanmaması, anlaşılmaz dil, baskı karakterinin iyi okumaya elverişli olmaması, bilgilerin yoğun aktarılması.³⁶

Okuma hatalarının yanında, kişilerde görülen bir takım olumsuz okuma davranışları da gözlenmektedir. Bunlar; baş sallama, yazıları okurken parmakla ya da kalemle sürme, kitapla göz arasındaki mesafenin 30 cm. civarında olması, okurken dik oturmama, okuduğu yeri kaybetme, heceleyerek okuma, noktalayamama, telaşlanma, sinirlenme, diliyle dudaklarını yalama gibi davranışlardır. Sessiz okumada da bunlara ek olarak, okurken ses çıkartma ve dudaklarını kıpırdatma gibi olumsuz okuma davranışları gözlenmektedir.³⁷

Okuma hatalarının nedenleri kalıtsal, fizyolojik, psikolojik veya çevresel olabilir. Bu nedenleri tespit etmek ve ortadan kaldırmak çok kolay değildir. Hatta okuma hatasıyla ilgili olarak, o bireyin kendine has bir nedeni varsa bunu yok etmek çok daha zordur. Eğer ana-baba aşırı hırslı ve çocuğun bir an önce okumasını istiyorsa, bu durum da okuma hatalarının nedenleri arasında sayılabilir. Aynı durum öğretmenler için de geçerlidir.³⁸

Doğru bir okuma alışkanlığı kazanamama durumu, okumadan zevk almayı ve okunan metnin doğru anlaşılmasını engellemektedir.

---

³⁶ Adil MAVİŞ, Anlayarak Hızlı Okuma ve Öğrenme Teknikleri, Hayat Yayınları, Ankara, 2003, s. 64-66

³⁷ TAZEBAY, s. 11

³⁸ TAZEBAY, s. 11

1.8. BAŞLICA OKUMA TÜRLERİ

Okuma, sesli ve sessiz olarak ikiye ayrılır. Bunların yanında sesli okumaya benzetmekle birlikte ondan ayrılan “inşat” (yüksek sesle şiir okuma) bulunmaktadır. İlkokulda, öğrencilerin ilk sınıflardan itibaren, bu üç okuma alanında yetiştirilmelerine çalışılır.³⁹

Okuma, temel olarak bu şekilde sınıflandırılmaktadır. Ama bunun yanında farklı sınıflandırmalar da vardır. Örneğin Güneş okumayı; “Sese göre, sesli, yarı sesli ve sessiz olarak; metindeki kelime-cümle ve paragrafların okunma durumlarına göre ise tam okuma, seçmeli okuma ve esnek okuma”⁴⁰ şeklinde gruplandırmaktadır. Kantemir ise, okumayı şöyle sınıflandırmıştır.

“a-) Yapılışlarına göre: Sesli ve sessiz okuma

b-) Okuyucunun davranışına göre:

1-) Eğlenmek için okuma

2-) Zevk için okuma

3-) İnceleyerek okuma

c-) Okuyucunun amacına göre

1-) Metnin ana fikrini bulmak amacıyla okuma

2-) Belirli bir soruyu cevaplandırmak için okuma

3-) Yazarın amacını göstermek için okuma

4-) Metnin zevkine varmak için okuma

d) Belirli alanlara göre; biyografi, coğrafya, tarih, hukuk, roman vb. gibi alanlarla ilgili olarak yapılan okuma.”⁴¹

“Henri Delacroix okuma öğrenmeyi iki aşamalı bir dizge sayar: Birinci aşama sesli okumadır: Yazı-ses-düşünce. İkinci aşama, sessiz okumadır: Yazı-düşünce.”⁴²

Aktaş ve Gündüz, ise okumayı şöyle sınıflandırmaktadır.

³⁹ Cahit KAVCAR, Ferhan OĞUZKAN, Sedat SEVER, Türkçe Öğretimi, (Engin yayınevi, Ankara, 1998), s. 43

⁴⁰ GÜNEŞ, s. 56

⁴¹ KANTEMİR, s. 123

⁴² GÖĞÜŞ, s. 64

“a. Belirli bir bilgiye ulaşmak için okuma, b. Ön izlenim için okuma, c. Kalıcı okuma, ç. Dikkatli okuma, d .Eleştirel okuma.”⁴³

Aktaş ve Gündüz, bunun yanında okullarda uygulanan okuma yöntemlerini ise şöyle sınıflandırmışlardır. “Sesli okuma, sessiz okuma ve toplu okuma.”⁴⁴

Görüldüğü gibi kaynaklarda farklı okuma çeşitlerinden bahsedilmiştir. Ama, okuma türleri ilköğretim programında ve ilgili programlarda sesli ve sessiz okuma olarak ele alınmıştır. İlköğretim programında sesli ve sessiz okumanın yanı sıra bir de “inşat” tan söz edilmektedir. İnşat sayesinde öğrencilerin manzum yazıları, şiirleri ya da monolog ve diyalogları topluluk karşısında okumaları kolaylaşacaktır.

Yukarıda da ifade ettiğimizi gibi, günümüzde okuma çeşitli şekillerde yapılmaktadır. Bu şekiller, sese ve metnin okunma durumuna göre sınıflandırılmaktadır.

A . SESE GÖRE

1. Sesli Okuma

Sesli okuma, yazıya aktarılmış anlamın, göz ve bellek ilişkisi neticesinde konuşma organları vasıtasıyla seslendirmesidir. Bilim adamları bu konuda çeşitli araştırmalar yapmışlardır. Bunların yapmış olduğu sesli okuma tanımlarının bazıları şunlardır:

Sesli okuma, gözle algılanıp zihinle kavranan sözcük ya da sözcüklerin konuşma organları vasıtası ile seslendirilmesidir.⁴⁵

Bir yazının duyulabilecek ve zevkle dinlenebilecek bir sesle okunmasıdır.⁴⁶

Göz ve ses organlarının hareketlerinden, zihnin anlama çabasından oluşan bir etkinliktir.⁴⁷

Sesli okuma, yazıyı görme, kelimeleri seslendirme ve anlamı kavramadır.⁴⁸

⁴³ Şerif AKTAŞ, Osman GÜNDÜZ, Yazılı ve Sözlü Anlatım-Kompozisyon Sanatı, (Akçağ Yayınları, Ankara, 2001), s. 20

⁴⁴ AKTAŞ ve GÜNDÜZ, s. 21

⁴⁵ DEMİREL, s. 68

⁴⁶ KÖKSAL, s. 3

⁴⁷ NAS, s. 33

⁴⁸ GÜNEŞ, s. 56

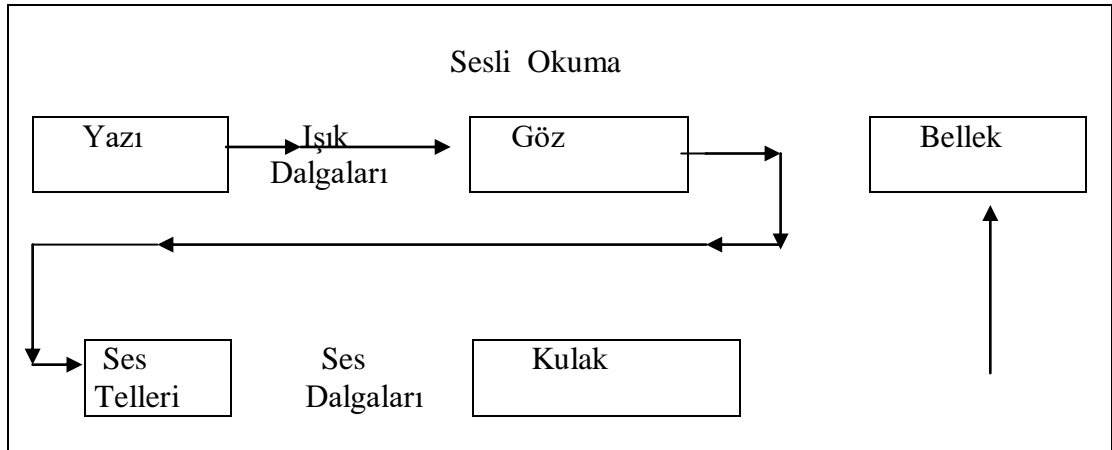
Görüldüğü gibi, sesli okumanın farklı yönlerini içeren, değişik tanımları yapılmıştır. Sesli okumada amaç, okunan metni başkalarıyla paylaşmaktır. Okuyucu, bu tür okumalarda ses tonunu, vurguyu çok iyi kullanmalı, sözcükleri hatasız, doğru bir şekilde söylemelidir. Bunun yanında metni konuşur gibi okmalıdır.

Sesli okuma, öğrencilerin okumayı öğrenmelerini, okuma seviyelerinin yükselmesini ve dinleyicilerde de bir takım zihin etkinliklerinin uyanmasını sağlar. Bu yönden bakıldığında sesli okuma, sözcük dağarcığı, kavrama, doğruluk ve hız öğeleri üzerine kurulmuştur.⁴⁹

Öğrenciler temel eğitimin birinci kademesinden itibaren ilk olarak sesli okumayı öğrenirler. Sesli okuma, bu kademedeki öğrenciler için çok önemlidir. Çünkü, sesli okuma sessiz okumaya bir basamak teşkil etmektedir.

ÇİFÇİ, bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Sesli okuma, özellikle temel eğitimin birinci kademesinde üzerinde önemle durulması ve öğrencilere mutlaka kazandırılması gereken temel dil becerilerindedir.”⁵⁰

Güneş, sesli okuma sürecini aşağıdaki gibi ifade etmektedir.

“Şekil 1.1. Sesli okumanın şematik olarak gösterimi”⁵¹

Başarılı bir sesli okuma için ; metnin cümle yapısına, anlatım özelliğine, noktalama ve imlâ kurallarına, birbirinden farklı sesleri aynı ses olarak söylememeye, her

⁴⁹ TAZEYAY, s. 14

⁵⁰ Musa ÇİFÇİ, Bilge Dergisi, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2000, s.178

⁵¹ GÜNEŞ, s. 56

sözcüğün sesini sonradan gelen sözcüğün sesine karıştırmadan, açık ve net söylemeye, hızlı okumadan kaçınmaya dikkat edilmelidir.⁵²

Sesli okumanın geliştirilmesi, için şu uygulamalar yararlı olacaktır:

1. Metinler, örnek olarak öğretmen tarafından okunmalı, sonra öğrencilere okutturulmalıdır.

2. Öğrencilere, iyi bir sesli okumanın, kazanılması gereken bir davranış olduğu ve kişiye kazandıracığı faydalar anlatılmalıdır. Öğretmen, öğrencileri yönlendirmeli, her fırsatı değerlendirerek uygulamalar yapmalıdır.

3. Metinler, öğrencilerin seviyeleri gözetilerek seçilmelidir. Türk dilinin ve dünya edebiyatının özgün örnekleri öğrencilere okutturulmalıdır. Zaman zaman öğrencilerin ödevleri kendilerine ve diğer öğrencilere okutturulabilir. Bu tür uygulamalar, onların kendilerine güvenlerini artıracaktır.

4. Sesli okuma çalışmalarında, önce metin sessiz olarak iki kez okutulmalı, metne alışıldıktan sonra sesli okumaya geçilmelidir. Bu uygulama, sesli okumanın verimini artıracaktır.

5. Sesli okuma çalışmaları için, küme çalışmalarından, müsamerelerden, anma ve kutlama günleri etkinliklerinden yararlanılmalıdır.

6. Çekingen öğrenciler için küçük kümeler oluşturulup, onların karşısında sesli okumaları sağlanmalıdır. Bu uygulama onların kendilerine güvenlerini artıracaktır.

7. Şiirler sesli okunmalı, okunma sırasında vezin, duraklar, ritim ve ahenk gözetilmelidir.

8. Sesli okuma yapılırken, yanlışların düzeltilmesi okuma kesilerek yapılmamalı, cümlenin, dizenin yahut paragrafın bitimi beklenmelidir. Bu hususta fazla yanlış çıkarma, öğrencinin kendine güvenini sarsacağından; ilk etapta telâffuz, vurgu, noktalama yanlışları üzerinde durulmalıdır. Bölgeye has ağız yanlışları sınıfa seslenilerek, doğru örneklerle ve öğrenciler uyarılarak yapılmalıdır.

9. Sesli okumada, kimi seslerin uzatılması önlenmelidir. Aynı şekilde okunma sırasında yapılan aşırı vücut hareketleri de önlenmelidir.

---

⁵² DEMİREL, s. 68-69

10. İyi okuma, kelime serveti ile de ilgili olduğundan, öğrencilerin kelime dağarcıklarının zenginleştirilmesine çalışılmalıdır.

11. Sesli okumada, başarıyı yakalamada göz ve ses mesafesinin önemi büyüktür. Bunun için şöyle bir uygulama yapılabilir: Okuma anında öğrenci aniden durdurulur ve satırda okumadığı ama gördüğü kelimeler sorulur. Alınan cevaplara göre göz-ses mesafesinin dar veya geniş olduğu değerlendirilir.

12. Sesli okuma, öğrencilerin değişik kitaplara yönlendirilmesiyle verimli olabilir. Bu yüzden öğrenciler kitap okumaya teşvik edilmelidir.

13. Sesli okuma ve konuşmayı geliştirmek için Türkçe'yi iyi, doğru ve güzel kullanan insanların örnek alınması sağlanmalıdır.⁵³

İyi bir sesli okumanın özellikleri şöyle sıralanabilir.

1. Yazarın bildirmek istediğini okuyucuya aktarabilmek.
2. Yazıdaki ruhsal durumu sesle ifade edebilmek.
3. Harfleri doğru okumak.
4. Kelimeleri doğru okumak, doğru vurgulamak.
5. Tamlama ve cümleleri doğru vurgulamak.
6. Yazıda hitap, açıklama, sonuç gibi öge ve bölümleri belirtmek.
7. Yazarın noktalama işaretlerini doğru değerlendirmek ve sesle belirtmek.
8. Okurken duraklamamak.
9. Sesin yüksekliğini, dinleyicilerin kapladığı alana göre ayarlamak.
10. Sese, hoş giden bir renk (kalınlık-incelik) vermek.
11. Dinleyici karşısında olma sıkıntısı göstermemek.
12. Okurken hareketlerde hoş giden bir canlılık bulunmak.(Ölçülü el, baş, gövde hareketleri)
13. Zaman zaman dinleyicilere bakmak.⁵⁴

⁵³ AKTAŞ, GÜNDÜZ, s. 22-23

⁵⁴ GÖĞÜŞ, s. 65

İlköğretim Türkçe programında, 6-7-8.sınıflarda okuma ve anlama yeteneğinin nasıl gelişeceği konusunda ise şu şekilde açıklama yapılmıştır.

“ İlk beş yılda olduğu gibi bu sınıflarda öğrenci, metnin en doğru, en güzel biçimde okunuşunu özellikle öğretmenden dinlemelidir. Öğrencilerin okunuşu dinlerken, metnin tadına varabilmeleri için kitaptan izlemeleri doğru değildir. Ancak metin incelemeleri yapılırken, özellikle görsel tipteki öğrencilerin zaman zaman kitabı gözle izlemeleri kabul edilebilir. Öğretmenin okumasından sonra öğrencilere de metnin özelliğine göre, sesli ve sessiz okuma yaptırılmalıdır. Ancak, bir parçanın gereksiz yere tekrar tekrar okunması sakıncalıdır.”⁵⁵

Bunun yanında sesli okuma çalışmaları yapılırken, öğrencilere metnin takip ettirilmesi yanlıştır. Metni gözle takip etmesi istenen öğrenci, okumanın sıra kendisine de geleceğini düşünerek, zorunlu bir şekilde sadece yazıya odaklanmakta, metni anlama çabasından uzaklaşmaktadır. Bu da okumayı olumsuz etkilemektedir. Bundan dolayı sesli okuma çalışmaları sırasında metin, öğrencilere gözle takip ettirilmemelidir. Öğrencilerden anlamı takip etmeleri istenmelidir.⁵⁶

Sesli okumada en büyük zorluğun söyleyişten kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Çünkü, bir taraftan söyleyişe dikkat edilirken, öte yandan anlamı yakalama çabası ortaya çıkmaktadır.

Sesli okumada pratik yapma, okuma hızı bakımından önemlidir. Çünkü, tekrar edilen kelimeler, diğer kelimelere göre daha çabuk tanınır.

2. Sessiz Okuma

Sessiz okuma, konuşma organlarını kullanmadan, yazının anlamının, göz ve zihin ilişkisi kurarak algılanmasıdır.

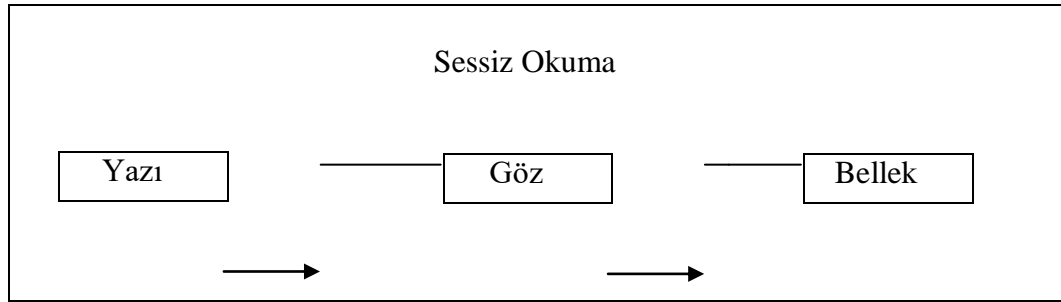
⁵⁵ M.E.B. “İlköğretim Okulu Ders Programları 6-7-8. Sınıf” (M.E.B. Yay., İstanbul, 2002) s. 30

⁵⁶ ÇİFÇİ, s.179

Sessiz okuma, ses organlarını hareket ettirmeden, gövde ve baş hareketleri yapmadan, sadece gözle yapılan okumadır.⁵⁷ Görüldüğü gibi sessiz okumada, ses organları devreden çıkmakta, okuma gözle yapılmaktadır.

Sessiz okumada, göz yazıyı görünce onu anlamakta ve belleğe göndermektedir. Sesli okumada bulunan ses telleri, ses dalgaları, dudaklar ve kulak, sessiz okumada devreden çıkmaktadır.

Güneş, sessiz okuma sürecini aşağıdaki gibi belirtmiştir:

“Şekil 1.2. Sessiz okumanın şematik olarak gösterimi”⁵⁸

Burada görüldüğü gibi sessiz okumada ses telleri ve kulak devreden çıkmakta, bu da bize zaman kazandırmaktadır.

Sessiz okuma, sesli okumaya göre daha fazla kullanılmaktadır. Çünkü sessiz okuma, anlamı daha çabuk kavrama olanağı sağlar. Sessiz okuma becerisi, sesli okumadan sonra kazanılır. Sessiz okumada da göz, yazıyı tanımak için soldan sağa atlamalar yapar; fakat sessiz okumada yalnız algı genişliği vardır. Göz-ses genişliği yoktur. Gözün geri hareketleri sessiz okumada daha azdır. Bu nedenle sessiz okuma daha hızlıdır.⁵⁹

Sessiz okuma, öğrenciyi özgürce, kendi kendine çalışmaya alıştıırır. Bunun yanında, sessiz okumanın istenilen biçimde gerçekleşmesi, öğrencilerin okuma tekniğini kavramalarıyla bağlantılıdır.

Sessiz okumadaki başarı, kavramaya, kelime servetine, okuma hızına ve kelimeleri doğru okumaya bağlıdır.

⁵⁷ KAVCAR, OĞUZKAN, SEVER, s. 44

⁵⁸ GÜNEŞ, s. 57

⁵⁹ TAZEBAY, s. 16

Sessiz okumada, kelime serveti çok önemlidir. Öğrenciler, ilk kez karşılaştıkları kelimeler karşısında duraklamaktadırlar. Bundan dolayı öğrencilerin kelime servetlerini zenginleştirme yollarını da aramalıyız.

Sessiz okuma, anlamı hızla kavramamızı sağlar. İş ve meslek hayatımızda da en fazla istifade edeceğimiz okuma türüdür. Dolayısıyla Demirel'in yukarıda aktardığımız tespitleri hızla hayata geçirilmelidir.

Sessiz okuma öğretiminde şöyle bir sıra izlenmelidir:

I. Okuma Öncesi Etkinlikler:

a) Metindeki resim ve başlık hakkında konuşma yapılır. Öğrencilerden başlık ve resme bakarak metin hakkında yorum yapmaları istenir.

b) Metinle ilgili tartışmaları sürdürebilmeleri için, bilinmeyen kelimeler öğretilir.

c) Metinle ilgili çok genel 2-3 soru sorulur. Öğrencilerden cevaplamaları istenir.

II. Okuma Anındaki Etkinlikler

Öğrencilerden,

a) Okurken bilinmeyen bazı kelimelerin anlamını kestirmeleri istenir.

b) Sorulara cevap bulmaları istenir.

c) Ana fikir ve yardımcı fikirler araştırılır.

d) Yazarın üslûbuna dikkat edilir.

e) Öğrencinin not tutması ve önemli görüşlerin belirtildiği cümlelerin altını çizmesi istenir.

III. Okuma Sonrası Etkinlikler

a) Öğrencilerin metinle ilgili olarak sorulan sorulara doğru cevap vermesi.

b) Ana fikir ve yardımcı fikirleri söylemesi.

c) Metindeki bilgiyi şematik bir şekilde anlatması.

d) Okunan metnin giriş, gelişme, sonuç bölümlerini belirlemesi.

e) Okunan metni özetlemesi.

f) Metinde geçen bir olaya ilişkin kompozisyon yazması.⁶⁰

Sesli ve sessiz okuma arasında, farktan çok ortak yön vardır. İkisinde de okuyucu, kelimelerden ve kelime gruplarından mana çıkarır. Bunun yanında sesli okumada, sessiz okumada olduğu gibi geriye dönüşler olmaktadır. Sessiz okumada, kişi okuduğu bir cümleyi ya da paragrafı geri dönerek tekrar okumaktadır. Aynı durum sesli okumada da olmaktadır. Sesli ve sessiz okumada en büyük fark; sesli okumada söylem hataları olurken, sessiz okumada bu tür hatalar olmamaktadır. Sessiz okumada seslendirme beyinde olurken; sesli okumada seslendirme işini ses organları yapmaktadır. Sesli okumada odaklaşma ve sıçramalar fazladır. Sesli okumada okuma hızının düşük olması bundan kaynaklanmaktadır.⁶¹

Bu konuda ise Köksal şunları söylemektedir:

“Sesli okumayı, sessiz okumadan ayıran en önemli neden, sesli okumanın görsel algılama, zihinsel bağlantı ve sözel etkinlikler içermesidir. Sessiz okumada sözel etkinlik yoktur. Sesli okuma hızının, sessiz okumaya göre daha düşük olması da bundan kaynaklanmaktadır.”⁶²

Okumada her öğrencinin aynı seviyede olması beklenemez. Eğitimci, öğrencilerini tanıyarak, onları gelişim ve başarı düzeylerine göre kümelendirerek, ihtiyaç duydukları okuma çeşidine yönlendirmek durumundadır. Bu uygulama, okuduğunu anlamayı olumlu yönde etkileyecektir.

3. İnşat (Yüksek Sesle Şiir Okuma)

Türkçe dersinin bir diğer amacı da, öğrencilere değer taşıyan şiirleri, bu şiirlerdeki duygu ve düşünceleri yansıtacak şekilde yüksek sesle okuma becerisi kazandırmaktır. İnşat, şiiri öğrencilere sevdiren bir okuma şeklidir.

İNŞAT çalışmalarında, öğrencileri sıkımayacak uzunlukta şiirler kullanılmalıdır. Şiir çok uzun olursa, öğrencinin sıkılma durumu ortaya çıkar. Bu da okumayı olumsuz etkiler. Bunun yanında öğrenci isterse, şiiri elindeki metne bakarak da okuyabilmelidir.

⁶⁰ DEMİREL, s. 71

⁶¹ TAZEBAY, s. 12-13

⁶² Kemal KÖKSAL, Okuma-Yazma Öğretimi, (Pegem Yayınları, Ankara, 1999), s. 3

Yine, inşat çalışmalarında öğrencilerin ses tonu, jest ve mimiklerin doğru ve yerinde kullanılması önemli bir unsurdur. Bu nedenle öğrencilere yeterli fırsat verilmeli ve onlar bu doğrultuda yönlendirilmelidir.

B. METNİN OKUNMA DURUMUNA GÖRE

1. Eleştirel Okuma

Eleştirel okuma, bir metni, yorumlamak, kavramak ve eleştirmek için yapılan bir okumadır.⁶³ Bir diğer tanımla eleştirel okuma, basılı ya da yazılı metinleri, duyu organlarımız vasıtasıyla algılama, bunları anlamlandırıp kavrama, yorumlama sürecidir.⁶⁴

Eleştirel okumada okuyucu, okuduğu metnin doğruluğunu, gerçekliğini, mantıklılığını, güvenilirliğini kontrol etmelidir. Yine okuyucu, metinde birbiri ile çelişen bilgiler olup olmadığına dikkat ediyorsa; metin ile kendi yaşantılarını, deneyimlerini karşılaştırabiliyorsa, yazarın neden böyle bir metin yazmış olduğunu anlamaya çalışıyorsa, eleştirel okuma yapıyor demektir.⁶⁵

“Bu tür okumalarda önemli olan objektif olmak, elde edilen bilgileri tarafsız bir gözle değerlendirmektir. Eleştirel okuyucu ilkin metni çeşitli yönleriyle inceler, yazarın temel düşüncesini tespit eder, kendi görüş ve deneyimleriyle karşılaştırır ve yorumlar. Okuma esnasında yazarın yazım kurallarına uyup uymadığı, dili kullanma becerisi, düşüncelerini aktarırken tespit ettiği metot, malzemeyi kullanım tarzı eleştirideki temel ölçütlerden birkaçıdır.”⁶⁶

Okumak, bilgi edinme, başkalarının deneyimlerini paylaşmanın yanında daha birçok fayda sağlar. Okumakla, davranış ve düşünce gücümüz de gelişir. İlk etapta kendimizle, sonra başkalarıyla iletişim kurarız. Bu iletişim şekli metnin türüne göre değişmektedir. Bir hikâyeyi, romanı, makaleyi aynı iletişim konumunda okuyamayız. Ama okuduğumuz bütün yazıları anlamaya çalışırız. Böylece, anlama, sezme yeteneğimiz gelişir. Metinde geçenlerin, iddiaların geçerli olup olmadığını düşünürüz. Yazarla fikirlerimizin birleştiği ya

⁶³ Aktaş, Gündüz, s.20

⁶⁴ Emin Özdemir, Eleştirel Okuma, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1995, s. 9

⁶⁵ Ünal, s. 94

⁶⁶ Aktaş, Gündüz, s. 20-21

da ayrıldığı yönleri fark ederiz. Fikir ve davranışlarımızı ona göre şekillendiririz. Bu yönüyle eleştirel okuma, düşünceyi canlı tutan, insanı aktif konuma getiren temel bir araçtır.⁶⁷

Görüldüğü gibi eleştirel okuma, okuru kuru bir okur-yazarlıktan çıkarmakta, okurun metni objektif olarak değerlendirmesini sağlamakta ve okuru yaratıcı düşünceye götürmektedir. Bundan dolayı, eleştirel okuma öğrencilerimizin yönlendirilmesi gereken önemli bir okuma türüdür.

Öğrencilerimizin eleştirel okuma alışkanlığı kazanmaları için şunlar yapılabilir:

1. Öğrenci okumayı, geçiştirilecek bir iş olarak değil, hayatının bir parçası, bir ihtiyaç ve alışkanlık olarak düşünmelidir.

2. Öğrencilerin, tiyatro, film, opera, kitap fuarı, konferans, panel gibi etkinliklere katılmaları sağlanmalıdır. Program sonunda da programla ilgili görüşlerini tartışmak.

3. Filmlere uyarlanmış edebi eserler, öğrencilere izlettirilmeli, bu filmler hakkında öğrenciler konuşturulmalı, öğrencilere edebi romanla film arasında mukayese yaptırılmalıdır.⁶⁸

Eleştirel okumanın engelleri ise şunlardır:

1. Kitaba girmiş olan her şeyin doğru olduğuna inanmak eleştirel okumanın en büyük engelidir.

2. Küçükken, otoriteye körü körüne itaate şartlandırılmak eleştirel okumanın bir diğer engelidir.

3. Hiçbir ilmi dayanağı olmayan eleştiriler de eleştirel okumaya engel oluşturmaktadır.

4. Okullarda, ailede ve değişik meclislerde farklı görüşlerin tartışılmasına girmekten sakınılması da eleştirel okumayı engellemektedir.⁶⁹

2. Özgür Okuma

Özgür okuma, öğrencilerin ders kitaplarındaki metinler dışında, farklı türden yazınlara da ulaşarak, onları okuması etkinliğidir.

⁶⁷ Aktaş, Gündüz, s. 36

⁶⁸ Aktaş, Gündüz, s.38

⁶⁹ Ünalın, s. 97

Her mesleğe ait yayınlar vardır. Bireyler, iş hayatında başarılı olmak için alanında yazılmış yayınları öncelik sırasına koyarak okurlar. Fakat insanın iş hayatı yanında bir de düşünce dünyası vardır. Örneğin bir doktorun alanı ile ilgili bilimsel yayınları okumaktan zevk alması ne kadar doğal ise roman, hikâye,, şiir vb. gibi türleri de okuması doğal bir davranıştır.⁷⁰ İşte bu şekilde farklı alanlardaki türleri okuma, özgür okuma ile gerçekleşir.

Ders kitaplarında türlerin sınırlı örnekleri bulunmaktadır. Bu sınırlı metinler öğrencilere yeterince faydalı olmaz. Bu nedenle okuma eğitimi, farklı türdeki eserlere yönlendirilmelidir. Farklı türdeki eserlere taştan, bir okuma eğitimi, öğrencilerin kendi kendilerine okuyup, anlama, araştırma, değerlendirme güçlerini geliştirir; onları okumaktan zevk alan, kendi düşüncesine güvenen, okuma alışkanlığı edinmiş bireyler olarak yetiştirir.⁷¹

Özgür okuma etkinliklerinde öğrencileri yalnız bırakmamalıyız. Öğretmen öğrencilerin okuyabileceği türdeki kitapları öğrencilerine bildirmelidir. Böylece öğrenciler zararlı yayınlardan uzak kalmış olur.

3. Seçici Okuma

Zamanımızda teknoloji ilerlemiş, bu ilerlemeyle bilgi edinme durumu da artmıştır. Her konuda, her alanda kitaplar yazılmış, dergiler yayınlanmıştır. Ama, okurun yayınlanan bütün kitapları, dergileri okuyacak zaman yoktur. Bundan dolayı, okurun yapacağı iş seçici okumadır.

Ercan, bu durumu şöyle ifade etmiştir:

“Küreselleşme sürecine girilen yirmi birinci yüzyılda bilim hızla gelişmekte, bilgi edinme gücü de buna paralel olarak artmaktadır. Son yıllarda yazılan yapıtların sayısı, önceki yıllarda yazılanlara oranla beş altı kat artmıştır. Buna karşın okumaya ayrılan zaman sınırlıdır. Öyleyse yapılması gereken, seçerek okuma ya da seçici okumadır. Seçmeli okuma yazarın düşüncesini anlamadaki şartları, okumaya ayrılan süreyi ve anlamada güçlük çekmeden kavramayı ve erişimi sağlayan teknikleri içerir.”⁷²

Ercan’ın da ifade ettiği gibi, bilimin çok hızlı ilerlediği günümüzde yazılan eser sayısı artmıştır. Hepsini okumaya zamanımız olmayacaktır. Bunun yanında bütün

⁷⁰ Aktaş, Gündüz, s. 19

⁷¹ Göğüş, s. 124

⁷² Ercan, s. 145

yazılanları almak maddi bir külfet de getirecektir. Bundan dolayı, öğrencilerin seçici okur olmalarını sağlamalıyız.

4. Kötü Okuma

Kötü okuma, amaçsız, plansız okumaktır. Bu tür okumalarda okurun elde edeceği yarar çok azdır.

Kantemir, kötü okumayı şöyle ifade etmektedir:

“Her şeyi gelişi güzel okumaktır. Okunandan elde edilen yarar, pek az, ya da hiç yoktur. Bu tip insanlar, gerçek dünyadan ayrılıp, hayal alemine dalarlar. Onlar için okuma, bir sözcükler dizisinden öteye geçemez. Amaçsız bir okuma hastası olan bu kişiler, ellerine geçen her şeyi, bir çırpıda bitirirler, hırslı ve süratlidirler. Fakat çok okuyan mı, bundan olumlu sonuçlar elde edecektir? Onlar, bunu düşünmezler, dünya ile ilişkisi kesip okumak, okuma değildir. Eserler arasında bile değer ölçüsü ve sırası vardır. İşte bu, pasif ve olumsuz bir okumadır. Bu tip okuyucular, çoğu kez metnin , ya da kitabın etkisi altında kalır, bunları değil eleştirmek, hatta açıklayamazlar bile.”⁷³

Bundan dolayı, Kantemir’in de ifade ettiği gibi, eline geçen her şeyi okuyan, metnin etkisinden kurtulamayan, metni açıklayamayan okur, kötü okurdur. Bundan dolayı, öğrencilerimizin metinleri, planlı ve düzenli okumalarını sağlamalıyız. Onları, okuduklarını açıklayabilen, metnin etkisinde kalmayan, metni eleştirebilen okurlar hâline getirmeliyiz.

1.9. OKUDUĞUNU ANLAMA

Anlama, metnin anlamını bulma, anlam üzerinde düşünme, nedenlerini araştırma, metinden sonuçlar çıkarma ve metni değerlendirme biçimidir.⁷⁴

Göğüş, anlamayı “Yazının ya da konuşmanın ne demek istediğini algılamaktır.”⁷⁵ şeklinde tanımlamaktadır. Aktaş ve Gündüz ise, anlamayı “Okunan metnin yahut dinlenen bir konuşmanın içeriğinin ve mesajının algılanmasıdır.”⁷⁶ diye ifade etmektedir.

⁷³ Kantemir, s.23

⁷⁴ GÜNEŞ, s. 60

⁷⁵ GÖĞÜŞ, s. 71

⁷⁶ AKTAŞ, GÜNDÜZ, s. 53

Neticede okuma, kavrama ile sonuçlanırsa bir anlam taşımaktadır. Aksi halde okuma, amacına ulaşmamış, zaman israf edilmiş olur. Bu nedenle okuma etkinliğini, anlama etkinliği ile tamamlamak gerekir.

Okuyucu, bir metni o metnin kelimeleri üzerinde daha önce edinmiş olduğu bilgi ile anlar. Metindeki kelimeler, daha önceki yaşantılarıyla onun belleğine yerleşmiştir. Fakat, bir metnin anlaşılması için, metinde geçen kelimeleri bilmek yetmez. Kelimelerden cümlelerin anlamlarına, cümleden paragrafa ve konuya ulaşmak gerekmektedir.

Okumanın doğru anlaşılması için, kelime hazinesinin yeterli olması ve dikkatin yoğun olması gereklidir. Kişi, yazıdan ders çıkarmak ve anlamın derinliğini kavramak için okurken, daima uyanık olmalıdır.⁷⁷

Güneş, anlama eğitiminin önemini şöyle belirtiyor:

“Eskiden bir yazıyı anlayabilmek için kelimelerin anlamını bilmenin yeterli olduğu sanılıyordu. Bu yüzden kelimelerin anlamı üzerinde duruluyor ve onun doğru öğretilmesine çalışılıyordu. Zamanla bu düşünce değişmiştir. Gelişmeler, sadece kelimenin anlamını doğru bilmenin anlama için yeterli olmadığını, aynı zamanda anlama, kavrama, zihinde düzenleme, aralarında ilişki kurma ve değerlendirme yapmanın da zorunluluğu ortaya çıkmıştır.”⁷⁸

“Anlayarak okuma sürecinin birinci aşaması iyi okumak ise, ikinci aşaması da okunan yazıyı kavramaktır.”⁷⁹

Metinde bilinmeyen kelimelerin çokluğu, anlatımın söz sanatlarıyla yüklü olması, konuya okuyucunun yabancı olması, tutarsızlıklar, objektif olmamak, metnin ikinci dereceden fikirlerine takılıp ana düşünceyi gözden kaçırmak vb. metnin doğru anlaşılmasını engelleyen sebeplerden bazılarıdır.⁸⁰

Okuduğunu anlama, öğrenme üzerindeki en önemli etkenlerden birisidir. Okuduğunu anlama, genel nitelikteki bilişsel giriş davranışlarından olup, okul öğrenmelerinde daha sonraki yıllarda gerçekleşen öğrenmelerin çoğunu etkilemektedir.⁸¹

⁷⁷ KANTEMİR, s. 26

⁷⁸ GÜNEŞ, s. 59

⁷⁹ DEMİREL, s. 72

⁸⁰ AKTAŞ, GÜNDÜZ, s. 53

⁸¹ Benjamin S. BLOMM, İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme(Çev :D.Ali ÖZÇELİK), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1998, s. 48

“Gary ve Rogers da: Bir yazıyı, yapıtı anlamak, yorumlayabilmektir, derler ve “yorum”u şöyle tanımlarlar: a) Yazarın sözlerini, öne sürdüğü görüşleri anlayarak ana düşünceyi kavramak, b)Yazarın doğrudan anlatmadığı düşünceleri de kavrayıp, düşüncesinin kapsamını belirlemek, c)Okuduğunu doğruluk, geçerlilik, değer yönlerinden ölçebilmek d)Anladığını, duyduğunu davranışlarında, yaptıklarında uygulayabilmek”⁸²

Metnin iletisini algılama eylemine, okuduğunu anlama denilebilir. İletinin tam algılanması ve bir bilgi yitimi olmaması için, metni okuyan bireyin düşünsel bir çaba harcaması gerekmektedir. Okuduğunu anlamak için bireyin göstereceği çabalar şöyle sıralanabilir:

a- Metnin yapısını çözümleme: Her metnin yapısal bir bütünlüğü vardır. Bu bütünlüğü algılama, okuduğunu anlamanın ana yönlerinden birini oluşturur.

b- Metnin içeriğini anlama ve yorumlama: Her metin, bir mesaj iletme amacıyla oluşturulmuş dilsel bir üründür. Metni okuyan kişinin, mesajı eksiksiz alabilmesi için onun iletisini taşıyan dilsel birimleri (sözcükleri, cümleleri ve söylem biçimleri) iyi tanınması gerekir. Metnin yapısal yönünü tanıma, içeriğini anlamanın ön şartıdır.

c- Metni eleştirme: Okuma eylemi metnin yazarıyla, okur arasında bir konuşmadır. Ancak bu konuşma, yüz yüze değil de yazılı simgeler yoluyla olmaktadır. Konuşma eyleminde nasıl karşımızdaki kişinin bazı fikirlerine katılır, bazı fikirlerine katılmazsak, okuduğumuz metinde de yazarın bazı fikirlerine katılmayabiliriz. Yani okurun bilgi ve deneyimi yazarla aynı olmayabilir. İşte okurun, okuduğu metin üzerinde düşünmesi, onu bir tartıdan geçirmesi, metni eleştirmesidir.⁸³

Anlama yeteneğini geliştirmenin yolları şöyle sıralanabilir:

a. Kelime bilgisi: Anlamanın temel şartı, metinde geçen kelimelerin anlamlarının bilinmesidir. Bu yüzden bilinmeyen kelimeler öğrenilmelidir.

b. Yazı türünün planını tanımak: Her yazının plânı ve metodu türe ve işleyiş tarzına göre farklılık gösterir. Yazının plânı, işleyiş tarzı ve yazının sonuçlandırılması bilinirse zihin böyle yerlerde uyanık olur ve anlama daha kolaylaşır.

c. Gezi, gözlem, deney gibi kişisel tecrübelerden yararlanılmalıdır.

⁸² GÖĞÜŞ, s. 72

⁸³ TAZEBAY, s. 18-19

d. Sinema, tiyatro, televizyon, gazete, dergi gibi görsel ve basılı yayın organları izlenmelidir.

e. Konferans, açık oturum ve bilimsel toplantıları izlemelidir.⁸⁴

Anlama yeteneğini geliştirmenin yöntemlerini, şöyle de sıralayabiliriz:

1. Zihni Geliştirmek:

Anlamak, uyarıların, eski izlenimler ve bilgilerle birleşerek algılanması olduğuna göre, izlenimler edinmiş olmamız gerekmektedir; yoksa, zihin yeni düşüncüyü birleştirecek bilgilerden yoksun kalır. Anlamaya yarayan zihin öğelerinden başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz:

a) Türkçeyi ve anlatım yollarını tanımak: Anlamın belirtileri sözcüklerdir. Sözcüklerin anlamlarını bilmeden, yazıyı anlamamız imkânsızdır. Buna göre, anlamayı iletme yollarının en önemlisi çok sözcük öğrenmektir.

b) Türlerin düzenleyim planlarını tanımak: Bu, anlamayı kolaylaştırır; çünkü giriş ve sonuç bölümleri, tanıtıların açıklanması, bunların sırası okuyucuyu yazının neresinde, nelerle karşılaşacağı üzerinde uyanık tutar.

c) Yaşama yoluyla deneyimler kazanmak: Anlama yeteneğini artıran bir yoldur. Gezme, görme, bilimsel gözlem, iş alanı, bilgi ve görgüyü artırır. Bilgi ve görgü sözcük de kazandırır.

ç) Sinema, tiyatro, radyo, televizyon: Hem insanları, hem de onların sorunlarını tanıtarak görgü ve bilgiyi artırıp, anlamaya yardımcı olur.

d) Her alanda bilgi kazanmak: Anlamanın en büyük yardımcısıdır. Konferanslar, açık oturumlar, çeşitli konularda tartışmalar, kitap okumak bilgi kazandırıcı yollardır.

2. Anlamaya Yararlı Yetenekler Kazandırmak:

Anlama yeteneği, çeşitli yapıtları anlama etkinlikleri ve alıştırmalarıyla gelişir. Okuma ve anlama bir eğitim ister. Bu amaçla, şu etkinlikler yapılabilir:

a) Özgür okuma: Gençleri kendi kendilerine okuyarak, anlamaya alıştıran en verimli yoldur.

---

⁸⁴ AKTAŞ, GÜNDÜZ, s. 54

b) Güdümlü okuma: Bir çeşit okuma ve anlama rneği verilir. Güdümlü okuma için düzenlenen sorular, yapıtın özellikle anlaşılması gerekli yönleri üzerinde durmalıdır.

c) Dikkatli okuma : İy anlamanın etkenlerindedir. Okuduklarını hatırında tutan okuyucu, yazı ilerledikçe karşılaştığı yeni kavramları, baştakilerle daha kolay birleştirir; neden-sonuç ilgisine kolay ulaşır. Okuyucu ‘‘Ne? Kim? Neden? Niçin? Nerede? Nasıl? Bu ne demek?’’ gibi sorularla dikkatini uyanık tutabilir. Dikkati uyanık tutacak bir yöntemde, yazının amacının en iyi belirtildiği sözleri ya da sözcükleri aramaktır.

) Metni özetlemeye çalışmak, anlamayı sağlar. Ancak zet, ana düşünceyi, olayı en iyi anlatacak biçimde olmalıdır.

d) Metin üzerinde tartışma açmak da iyi anlamaya götüren yollardandır.

e) Sorun çözümlenmek amacıyla okuma, öğrencinin dikkatini uyanık tutacağı, okumaya bir amaç vereceği için iyi anlamaya götürür.

f) Okurken anlamı bilinmeyen sözcükleri araştırıp, öğrenmek, iyi anlama alışkanlıklarındandır.⁸⁵

Anlama yeteneğinin geliştirilmesi için pek çok yöntem geliştirilmiştir. Bunlardan birisi de Francis P.Robinson tarafından geliştirilen ‘‘SQ3R’’ yöntemidir. Bu yöntem ‘‘Survey(Tarama), question(Soru sorma), Read (Okuma), Recite(anlatma), Review (Yeniden gözden geçirme)’dir.⁸⁶

Bireyin okuduğu metni tam olarak anlaması için, iyi bir okur olması gerekir. Bundan dolayı, okuma becerisinin geliştirilmesi gerekir.

1.9.1. Okuma Becerisinin Geliştirilmesi

Okuma becerisinin geliştirilmesi, sadece okulda yapılan çalışmalarla sağlanamaz. Aktaş ve Gündüz ‘‘Okuma alışkanlığı ailede başlar’’⁸⁷ demektedir. Aile, okuma becerisinin geliştirilmesinde de en etkin faktörlerden birisidir.

⁸⁵ Gş, s. 74-76

⁸⁶ AKTAş, GÜNDÜZ, s. 54

⁸⁷ AKTAş, GÜNDÜZ, s. 17

Öğrencilerin okuma becerilerinin geliştirilmesi için, okulda öğretmen tarafından şu etkinlikler yapılabilir.

- a. Öğrencilere, yaş ve gelişimlerine uygun eserler okutturulmalıdır.
- b. Edebi değer taşıyan metinlerden kısa bölümler sınıfta okunmalıdır.
- c. Okunan eserler sınıfta anlatılmalıdır.
- d. Kitap kolu oluşturulmalıdır.
- e. İyi okuyan öğrenciler notla ve övücü sözlerle ödüllendirilmelidir..
- f. Kitap okuma formları oluşturulmalı, öğrencilerin bu formları doldurmaları sağlanmalıdır.

Öğretmen, bu etkinliklerin yaparken öğrencileri sıkmamalıdır. Aksi takdirde öğrencilerde okumaya karşı bir soğuma oluşabilir.

Okuma, süreklilik ister. Dolayısıyla bu çalışmalar sadece okulda yapılırsa amaca ulaşamaz. Aile de bilinçli olmalı, çocuğunu okuma adına yönlendirmeli, onları okumaya özendirmelidir.

Öğrencilerin okuma becerilerinin geliştirilmesi için, evde aile tarafından şu etkinlikler yapılabilir:

1. Anne veya baba, aldığı kitapları evin çeşitli yerlerinde sergilemeli, bir köşeye sıkıştırmamalıdır.
2. Aile, okumaya her gün belirli bir zaman ayırmalıdır. Bu vakitte bütün aile bireyleri bununla meşgul olmalıdır.
3. Kısa da olsa her gün çocuğa yüksek sesle bir şeyler okunmalıdır.
4. Çocuğun iletişim becerisi geliştirilmelidir.
5. Çocuğa kütüphaneye gitme alışkanlığı kazandırılmalıdır.
6. Çocuğun ilgi alanlarına göre kitaplık oluşturulmalıdır.
7. Eve, gazete ve dergi getirmelidir.
8. Sözlük ve ansiklopedi kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.
9. Yazmaya teşvik edilmelidir.

10. Çocuğun okumaya olan ilgisi takdir edilmelidir.⁸⁸

Maviş'in ifade ettiği gibi, aile ve öğretmenin, çocuğa okuma becerisi kazandırma ve bu beceriyi geliştirme hususunda bilinçli olmaları gerekmektedir.

1.9.2. Okuma Hızının Artırılması

Okuma ve anlama ile ilişkili bir diğer etmen de hızlı okumadır. Okumayı fiziksel etkinlik olarak düşünürsek, hızlı okuma da bir tür fiziksel etkinliği artırıcı uygulamadır. Hızlı okuma, okura zaman kazandırmaktadır. Ancak, hızlı okuma anlamayı olumsuz yönde etkilememelidir.⁸⁹

Hızlı okuma tekniklerini uygulayan bir okuyucu, okuma hızını artırarak elinde olmayan zihinsel gezintileri asgariye indirmiş olur. Böylece okuyucunun konsantrasyonu artar, bilgi kaydı daha berrak olur.⁹⁰

Hızlı okuma çabası gösteren bir okuyucu, zamanla okuduğu kitapları artırır. Okuma disiplini kazanır. Neyi, ne kadar okuyacağını bilir. Bu okuyucunun düşünme, algılama, değerlendirme, kavrama ve karar verme hızı artar. Okuma hızında uygulayacağı değişikliklerle okuma işlemini monotonluktan çıkarır, zevkli ve eğlenceli hale getirebilir.⁹¹

Hızlı okumayla, daha kısa sürede, daha çok öğrenme fırsatı bulan kişinin özgüveni gelişir.

Öğrencilerin okuma hızını artırabilmek için neler yapılabileceğini Göğüş şu şekilde belirtmiştir.

“ Öğrencilere hızlı okumanın yararları anlatılmalıdır.

Öğrencilerin okuma hızları belirlenerek bir durum değerlendirmesi yapılmalıdır.

Okuma hızı yetersiz olan öğrencilerin güdülenmeleri, dikkatlerinin yoğunlaştırılması ve toplumsal çevrelerin daha uyarıcı bir duruma getirilmesi yönünde okul-aile işbirliğine gidilmelidir.

⁸⁸ MAVİŞ, s. 246-247-249

⁸⁹ AKTAŞ, GÜNDÜZ, s. 47

⁹⁰ MAVİŞ, s. 77

⁹¹ MAVİŞ, s. 77

Her öğrenci üzerinde durularak, okuma hızını azaltan kişisel etmenler belirlenmeli, bu etmenleri giderecek tedbirler alınmalıdır.”⁹²

Kantemir ise okuma hızını geliştirmenin yollarını üç madde de ele almaktadır.

“1. Kavrama genişliğini artırmak.

2. Sesli ve fısıltılı okumadan, geriye dönme alışkanlığından vazgeçmek.

3. Sözcük dağarcığını zenginleştirmek.”⁹³

Sonuç olarak hızlı okuma, okura hem zaman kazandırmakta, hem de metnin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu yüzden öğrencilere hızlı okuma eğitimi verilmelidir.

1.10. TÜRKÇE DERSİNİN GENEL AMAÇLARI

Türkçe dersi programına göre, Türkçe dersinin genel amaçları şu şekilde belirlenmiştir:

“İlköğretim okullarında Türkçe öğretiminin amacı, Millî Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

1. Öğrencilere, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak;

2. Onlara, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, incelediklerini ve düşündüklerini, tasarladıklarını söz ya da yazı ile doğru ve amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırmak;

3. Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sezdirmek; onları, Türkçe’yi gelişim süreci içinde bilinçle, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltmek;

4. Onlara, dinleme, okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak; estetik duygularının gelişmesinde yardımcı olmak;

5. Türlü etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmek;

⁹² GÖĞÜŞ, s. 80-82

⁹³ KANTEMİR, s. 27

6. Onların ulusal duygusunu ve ulusal coşkusunu güçlendirmede kendi payına düşeni yapmak;

7. Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla, Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında; Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, hayatı, insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak;

8. Onlara, bilimsel, eleştirci, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada Türkçe dersinin payına düşeni gerçekleştirmektir.”⁹⁴

1.10.1. Anlama Becerisinin Özel Amaçları

Türkçe dersi programına göre, anlama becerisinin özel amaçları şöyledir:

“1. Öğrencilerin edindikleri dinleme, izleme alışkanlık ve becerisini, düzeylerine uygun duygu ve düşünce ürünlerini, konuşmaları, güncel yayınları anlayabilecek, eleştirebilecek ve onlardan yararlanabilecek ölçüde geliştirmek;

2. Sesli ve sessiz okuma hızını artırmak ve tekniğini kusursuz duruma getirmek;

3. Kelime dağarcığını, Türk Dil İnkılâbı ve çağdaş gelişimi doğrultusunda zenginleştirmek.

4. Öğrencilere dipnot, dizin, sözlük, ansiklopedi her türlü başvurma ve kaynak eserlerden yararlanma yeteneğini kazandırıp geliştirmek;

5. Kitap sevgisini geliştirerek boş zamanları kitap okuyarak değerlendirme alışkanlığını kazandırmak;

6. Dinleme, izleme, okuma ve anlama ile ilgili becerilerini, kaynaklara başvurarak içinde yaşadıkları yurdu, toplumu, dünyayı daha iyi tanımları, sevmeleri için kullanabilme yöntemini kazandırmaktır.”⁹⁵

---

⁹⁴ M.E.B., s. 7

⁹⁵ M.E.B., s. 12

1.10.2. Okuma Tekniği Bakımından

Okuma tekniği bakımından sekizinci sınıf öğrencilerinde Şunlar amaçlanmaktadır:

- “1. 250-300 kelimelik bir fikir yazısını ya da 450-550 kelimelik hikâye etme yazısını anlamlı olarak (duraklama, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek) okuyabilmek;
2. Sessiz okuma hızını ve tekniğini geliştirerek en üst düzeye çıkarabilmek;
3. Kitaplardaki içindekiler, önsöz, dipnot, atıf, dizin ve sözlüklerden yararlanabilmek;
4. Yazım kılavuzundan, sözlüklerden, ansiklopedilerden ve kaynak kitaplardan yararlanabilmek; aynı konuda türlü kaynaklara başvurabilmek; bir kaynağın bağıntını kurduğu öteki kaynaklardan da yararlanabilmek;
5. Okuduklarından notlar alabilmek;
6. Günlük gazeteleri ve haftalık ya da aylık dergileri izleme alışkanlığını kökleştirebilmek;
7. Düzeyine uygun yararlı kitapları seçebilmek; kitaplardan yararlanma yöntemlerini kavrayabilmek;
8. Okuduğu kitabı, yazı parçasını fişlemek, sınıflamak, gerektiğinde bunlardan yararlanabilmek.”⁹⁶

1.10.3. Anlama Tekniği Bakımından

Anlama tekniği bakımından sekizinci sınıf öğrencilerinde Şunlar amaçlanmaktadır:

- “1. Dinlediği, izlediği bir konuşmanın, izlediği bir oyunun, incelediği bir metnin, ana fikrini, yardımcı fikirlerini, yardımcı fikirlerin öncelik taşıyanlarını ayırarak kavrayabilmek;

---

⁹⁶M.E.B., s.14

2. İzlenen bir filmin, oyunun, okunan bir yazının olaylarının sırasını, yerini, zamanını, sebep-sonuç ilişkisini, başlıca kişilerini, kişilerinin fiziksel ve karakter niteliklerini anlayabilmek;
3. Bir yazıdaki kelimelerin, kelime gruplarının, benzetmelerin, atasözü ve özdeyişlerin anlamlarını çözümlayebilmek;
4. Bir olay, bir fikir yazısının ve şiirin kendine özgü plânını çıkarabilmek;
5. Bir manzumenin biçimle ilgili niteliklerini görebilmek, kavrayabilmek;
6. Paragraflardaki düşünceleri ayrı ayrı kavrayabilmek;
7. Bir metindeki kişileri, olayları, olayların geçtiği yerleri, zamanları birbirleriyle karşılaştırabilmek, ortak ve ayrı yönlerini bulabilmek;
8. Bir metinde beğendiği, beğenmediği yerleri, yönleri nedenleriyle birlikte belirtebilmek;
9. Gazete ve dergilerdeki düzeye uygun haber, ilân, fıkra, söyleşi, makale, röportaj, karikatür vb.ni anlayabilmek;
10. Özel mektup ve iş mektuplarını, bildirimleri, duyuru vb.ni anlayabilmek;
11. Hoşlandığı şiir ve düz yazıları ezberleyebilmek;
12. Günlük hayatta karşılaştığı bir bilimsel ve teknik yazıyı anlayabilmek;
13. Ders kitaplarına alınan metinlerin yazarlarının özelliklerini sezebilmek;
14. Düzeyine uygun anlama etkinliğini gerçekleştirirken kelime dağarcığını Türk Dil İnkılâbı doğrultusunda geliştirebilmek.”⁹⁷

1.10.4. Hedefe Ulaşıldığına Kanıt Olabilecek Gözlenebilir Davranışlar

Tekin, okuduğunu anlamayla ilgili hedef davranışları şu şekilde belirtmiştir.

“1- Okuduğu bir metni, metnin özünü yitirmeden kendi kelimeleriyle özetleme (sözle ya da yazıyla).

---

⁹⁷ M.E.B., s. 7

- 2- Verilen bir metne uygun başlık bulma (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).
3. Okuduğu bir metnin ana fikrini bulma (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).
4. Ana fikrin belirtildiği cümleyi ya da paragrafı bulma (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).
5. Ana fikri destekleyen yardımcı fikirleri bulma (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).
6. Metinde geçen daha önce hiç karşılaşılmayan kelimelerin anlamlarını, metnin bütünlüğü içinde ve sözün gelişinden kestirip bulma (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).
7. Metinde, genel olarak kullanımından başka bir anlamda kullanılan kelimelerin ya da kelime gruplarının (eğer varsa) metindeki anlamlarını bulma (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).
8. Metinde geçen belli bir ifadenin dengi olan ifadeyi bulma(söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme).
9. Bir yazıdaki gelişen fikirleri ve düşünce tutarsızlıklarını bulma.
10. Metinde geçen olayların yeri, nedeni, sonucu, sırası ve kahramanları ile ilgili sorulara doğru cevap verme ya da doğru cevabı verilenler arasından seçip işaretleme.
11. Yazıdaki bilgi ve düşüncelerden gerçeğe (gerçekliğe) uygun olanlarla olmayanları birbirinden ayırt etme.
12. Yazının maksadını (bilgi verme, etkileme, eğlendirme vb.) bulma. (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)
13. Yazıdaki olgu, kanıt, sayıltı (assumption) ve genelleme ifadelerini birbirinden ayırt etme.
14. Bir yazıda öne sürülen kanıtların ulaşılan sonuçla ilgili o sonucu doğrulamada yeterli olup olmadığını bulma. (söyleme, yazma ya da önerilenler arasından seçip işaretleme)”⁹⁸

---

⁹⁸ TEKİN, s. 80

1.11. OKUMA VE OKUDUĞUNU ANLAMA İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, konu ile ilgili Türkiye’de yapılmış ve ulaşılabilmemiş belli başlı araştırmaların bulguları kısaca özetlenerek değerlendirilmeye çalışılmıştır.

“Sincan’daki Orta 1.Sınıflarda Okuduğunu Anlama Bakımından Türkçe Öğretimi” konulu araştırma, Kevser GÜNDÜZ tarafından 1987’de yüksek lisans tez çalışması olarak yapılmıştır.

Araştırmada tek grup öntest - sontest modeli uygulanmıştır. Bu modelle yapılan çalışma sonucunda “ayrıntılı kavrayabilme”, “bölümler arası ilişki kurabilme”, “kişileri tanıyabilme” açılarından öğrencilerin genel başarılarının arttığı görülmüştür. Bu hedef davranışlar, okuduğunu anlamayı sağlamaktadır. Okuduğunu anlayabilmedeki bu başarı artışı, diğer sebeplere bağlı olabileceği gibi, ortaöğretim birinci sınıfta uygulanan Türkçe dersinin programı ile de ilgili olabileceği belirtilmektedir.

Sontestteki başarı, öntesttekine göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Okuma sürelerinin, yapılan testte başarı ile ilişkisi olmadığı vurgulanmaktadır.⁹⁹

“Okuma-Anlama Başarısı” konulu araştırma, Berin TUNCEL tarafından 1992 yılında doktora tez çalışması olarak yapılmıştır.

Araştırmanın amacı, ilgili literatürde yaygın şekilde okumayı etkilediği kabul edilen çeşitli faktörleri tarayarak okuma – anlama başarısının nedenlerini ve etki derecelerini belirlemeye çalışmaktır. Bu araştırmanın bulguları şunlardır :

1. Araştırma grubuna giren toplam 115 deneğin Reversal Testteki çizilmiş benzer hata yüzdesi ortalaması 2.81 iken çizilmemiş farklı hata yüzdesi 29.65’dir. Reversal Test’te toplam % 16.23 hata yapmakta ve bu testi toplam 325 saniyede tamamlamaktadır.

⁹⁹ Kevser GÜNDÜZ, “Sincan’daki Orta Birinci Sınıflarda Okuduğunu Anlama Bakımından Türkçe Öğretimi ” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987) s. 29-42

2. Araştırma grubuna giren 115 denek, anlamsız heceler testinde 2 ve 3 heceli kelimelerde doğru yanıtların yüzdesi ortalama 90 iken bu yüzde dört heceli kelimelerde 77.80'e, 5 heceli kelimelerde 73.98'e düşmektedir. Hece sayısı arttıkça başarı düşmektedir. Bu testte genel olarak % 87.08 başarı oranı görülmektedir.

3. Öğrenciler okuma parçasını ortalama 293 saniyede sessiz olarak okumakta, sesli olarak ise 329 saniyede okumaktadır.

4. Araştırma grubuna giren toplam 115 öğrencinin gün olarak okuma yaşı dağılımı % 5.22'si 2100-2199 gün, %19.13'ü 2200-2299 gün, %59.14'ü 2300-2499 gün, % 12.17'si 2500-2599 gün, %4.35'i 2600-2699 gün arasındadır. Öğrencilerin % 83.53'ü 6.8 yaşından önce okumaktadırlar. Grubun ortalama ilk okuma yaşı 2381 gün (6.5 yıl) olarak bulunmuştur.

5. Öğretmenler karşılaştıkları probleme göre çeşitli yöntemler kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin hepsi okul öncesi kurumların çocuğu okula hazırladığını belirtmişlerdir. Okuma başarısızlığı nedenlerini ise önem sırasına göre şöyle sıralamışlardır:

- a. Ailenin kültür düzeyi
- b. Zihinsel yetersizlik
- c. Beslenme yetersizliği
- d. Çalışma ortamının bulunması
- e. Aile içi problemler
- f. Öğrenmeye hazır olmama

6. Deneklerin sağlık durumları, (geçirdiği önemli hastalık, amaliyat, kaza) yürümeye başlama yaşı, dişlerin çıkması ile okuma anlama başarısı arasında anlamlı ilişkiler bulunmamıştır.¹⁰⁰

---

¹⁰⁰ TUNCEL, s. 101-139

“İlkokul 3. ve 4. Sınıf Öğrencilerin Okuma Becerilerinin Okuduğunu Anlamaya Etkisi” konulu araştırma, Atilla TAZEBAY tarafından 1995 yılında doktora tez çalışması olarak yapılmıştır.

Bu araştırma ilkokul üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin sesli ve sessiz okuma hızlarını, okumaları sırasında yaptıkları okuma hataları, olumsuz okuma davranışları ve bu hatalarla, olumsuz okuma davranışlarının okuma hızına ve okuduğunu anlama becerisine olan etkileri araştırılmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, sesli ve sessiz okuma metinleri, gözlem formları ve okuduğunu anlama testleri kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre;

1. Üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinde sesli okuma yaparken en fazla parmakla sürme, okuduğu yeri kaybetme, okurken telaşlı olma ve dik oturmama davranışları gözlenmiştir.

2. Sesli okuma yaparken üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinden en çok sözcüğü yenileme ve sözcüğü yanlış okuma hataları görülmüştür.

3. Sessiz okuma yaparken, öğrenciler olumsuz okuma davranışlarından en çok kalemle ve parmakla sürmeyi göstermektedir.

4. Sesli okuma yaparken öğrenciler dakikada ortalama 80.65 sözcük okumuşlardır. Örnekleme giren öğrencilerin en hızlı okuyanı dakikada 139.2 en yavaş okuyanı ise 21.75 sözcük okumuştur.

5. Sessiz okuma yaparken, örnekleme giren öğrenciler dakikada ortalama 97.19 sözcük okumuş, bu öğrencilerin en hızlı okuyanı dakikada 224.73, en yavaş okuyanı ise 32.53 sözcük olmuştur.

6. Üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinde sesli ve sessiz okuma hızları arasındaki fark, sessiz okuma lehinedir. Yani sessiz okumada öğrenciler daha hızlı, sesli okumada da daha yavaş okumaktadır.

7. Bir başka önemli nokta da anlama ile ilgilidir. Buna göre sessiz okumada öğrenciler okuduklarını daha iyi anlamaktadır. Sesli okumada ise okuduğunu anlama düzeyi daha düşüktür.

8. Öğrencilerin sesli ve sessiz okuma hızları arttıkça okuduğunu anlama puanları düşmektedir. Yani okuma hızı ile okuduğunu anlama ters orantılıdır.

9. Örneklem dahilindeki öğrencilerin sesli okuma yaparken gösterdikleri olumsuz okuma davranışlarından “telaşlı olma”, “dik oturmama” , “noktalamaya uymama” , “heceleyerek okuma” ve “okuduğu yeri kaybetme” okuduğunu anlama puanlarını anlamlı biçimde düşürmektedir.

10. Öğrencilerin sessiz okuma yaparken gösterdikleri olumsuz okuma davranışlarından hiçbiri okuduğunu anlama puanını anlamlı düzeyde etkilememiştir.

11. Üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinden sesli okuma yaparken “sözcüğü yanlış okuma”, “yeni bir sözcük ekleme”, “sözcüğü atlama” , “sözcüğü okuyamama” hataları okuduğunu anlama puanlarını anlamlı biçimde düşürmektedir.

12. Örnekleme giren öğrencilerin sesli okuma yaparken gösterdikleri olumsuz okuma davranışlarından “başını sallama” , “dudak yalama” , “noktalamaya uymama” , “heceleyerek okuma” ve “okuduğu yeri kaybetme” okuma hızlarını azaltmaktadır.

13. Örnekleme giren öğrencilerin sessiz okuma yaparken gösterdikleri olumsuz okuma davranışlarından “dudak kıpırdatma” ve “dudak yalama” da okuma hızlarını azaltmaktadır.¹⁰¹

“Okuma Güçlükleri ile Okuduğunu Anlama Becerisi Arasındaki İlişki Düzeyi” konulu araştırma, M. Bahaddin ACAT tarafından 1996 yılında yüksek lisans tez çalışması olarak yapılmıştır.

Bu çalışmada ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin okuma güçlükleri ile okuduğunu anlama düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın bulguları şunlardır :

1. Okuma güçlüklerinin toplamı ile okuduğunu anlamayı oluşturan temel faktörlerden biri olan sözcüklerin anlamını bilme düzeyi arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin okuma sırasında karşılaştıkları okuma güçlükleri sözcüklerin anlamını belirlemelerinde zorluk yaratmıştır.

---

¹⁰¹TAZEBAY, s. 75-78

2. Okuma güçlüklerinin toplamı ile okuduğunu anlamayı oluşturan temel faktörlerden biri olan cümlelerdeki yargıları belirleyebilme düzeyi arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki ortaya çıkması öğrencilerin karşılaştıkları okuma güçlüklerinin, onların cümlelerdeki yargıları belirlemelerini engellediği sonucunu ortaya koymuştur.

3. Okuma güçlüklerinin toplamı ile okuduğunu anlamayı oluşturan temel faktörlerden biri olan paragraflardaki düşünceleri belirleyebilme düzeyleri arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişkinin ortaya çıkması, okuma sırasında öğrencilerin karşılaştıkları okuma güçlükleri, onların paragraflardaki düşünceleri belirlemelerini zorlaştırdığı sonucunu ortaya koymuştur.

4. Okuma gözlem formu ile yapılan gözlemlerde ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin sesli okumada en çok “gereksiz duraklamalar yapma”, “kelimelerdeki harf ve heceleri atlama” , “telaffuz hatası yapma” ve “imlâ kurallarına uymama” güçlükleri ile karşılaştığı ortaya çıkmıştır. Sesli okumada en az karşılaşılan güçlük ise “metne eklemeler yapma” güçlüğü olduğu gözlenmiştir.

5. Sessiz okumada en çok karşılaşılan güçlük “konuşma organlarını hareket ettirme” olduğu gözlenirken en az “satırları parmak ya da kalemle takip etme” güçlüğü ile karşılaşıldığı ortaya çıkmıştır.

6. Gereksiz duraklamalar yapma, geri dönme, kelimelerdeki harf ve heceleri atlama, okuduğu kelimeyi tekrar okuma, telaffuz hatası yapma, imlâ kurallarına uymama güçlükleri ile okuduğunu anlama arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki vardır.¹⁰²

“Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersinde Okuduğunu Anlama Becerisiyle İlgili Hedef Davranışların Gerçekleşme Düzeyleri” konulu araştırma, Hüseyin ANILAN tarafından 1998 yılında yüksek lisans tez çalışması olarak yapılmıştır.

Bu araştırma, beşinci sınıf öğrencilerinin Türkçe dersinde okuduğunu anlama becerisi hedef davranışların gerçekleşme düzeylerini belirlemek amacıyla, toplam 9 okulda 997 öğrenci (3 ilköğretim okulunda 502 öğrenci, 4 ilkökulda 460 öğrenci, 2 özel okulda 35 öğrenci) üzerinde anket uygulaması yapılmıştır.

¹⁰² M.Bahaddin ACAT, “Okuma Güçlükleri ile Okuduğunu Anlama Becerisi Arasındaki İlişki Düzeyi” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, 1996) s. 36-55

Bu araştırma sonucunda; hedef davranışların gerçekleşme düzeyinin, özel okullarda, resmi okullara oranla daha yüksek olduğu; ancak ilkokullar ile ilköğretim okulları arasında aritmetik olarak bir fark olsa da istatistik açıdan bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür.

Beşinci sınıf Türkçe dersinde okuduğunu anlama becerisi hedef davranışların gerçekleşme düzeyi, özel ders alan veya dershaneye giden öğrenciler açısından, kendilerine ait bir çalışma odasının olmasından, anne ve babanın eğitim düzeyinin yüksek olması ile aile gelir seviyesinin iyi olmasından olumlu olarak etkilenmektedir. Ailenin tek çocuğu olması, okuduğunu anlama becerisi hedef davranışların gerçekleşme düzeyini olumsuz etkilemekte, cinsiyetin ise bu düzeye bir etkisi olmamaktadır.¹⁰³

“Özel Eğitim Sınıflarına Devam Eden 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Becerilerinin Okuduğunu Anlama Gücüne Etkisi” konulu araştırma Ertuğrul TURAN tarafından 1998 yılında yüksek lisans tez çalışması olarak yapılmıştır.

Bu çalışmada eğitilebilir zihinsel engelli dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin, sesli ve sessiz okuma hızlarına, sesli ve sessiz okuma sırasında yaptıkları okuma hatalarına, olumsuz okuma davranışlarına ve bu değişkenlerin okuma hızı ile okuduğunu anlama becerilerine olan etkilerine bakılmıştır. Bu araştırmanın bulguları şunlardır :

1. Dördüncü ve beşinci sınıf, eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilerde, sesli okuma yaparken en çok kitapla göz arasındaki mesafe, dik oturmama, heceleyerek okuma ve noktalamaya uymama olumsuz okuma davranışları gözlenmiştir.

2. Sesli okuma yaparken, eğitilebilir zihinsel engelli dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinde en çok sözcüğü yineleme, sözcüğü yanlış okuma hataları gözlenmiştir.

3. Öğrencilerin sessiz okuma yaparken en çok gösterdikleri olumsuz okuma davranışlarının başında dik oturmama ve parmakla sürme gelmektedir.

---

¹⁰³ Hüseyin ANILAN, “Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersinde Okuduğunu Anlama Becerisiyle İlgili Hedef Davranışların Gerçekleşme Düzeyleri” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998) s. 60-63

4. Grupta yer alan öğrenciler sesli okuma yaparken dakikada ortalama 64.244 sözcük okumuşlardır. En hızlı okuyan öğrenci dakikada 108.00 sözcük okurken, en yavaş okuyan öğrenci 22.00 sözcük okumuştur.

5. Sessiz okuma yaparken öğrenciler, dakikada ortalama 86.780 sözcük okumuşlardır. En hızlı okuyan dakikada 141.00, en yavaş okuyan ise dakikada 11.00 sözcük okumuştur.

6. Eğitilebilir zihinsel engelli dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sesli ve sessiz okuma hızları arasındaki fark sessiz okuma lehine anlamlı bulunmuştur.¹⁰⁴

“İlköğretim Okulları 4. Sınıf Öğrencilerinin Yaptıkları Sesli Okuma Hatalarının Anlama Başarısına Etkisi” konulu araştırma Mehmet YILMAZ tarafından 2000 yılında yüksek lisans tez çalışması olarak yapılmıştır.

Bu araştırmada ilköğretim 1. kademesindeki 4. sınıf öğrencilerinin sesli okuma hata türlerinin okuduğunu anlama başarısı üzerindeki etkisine bakılmıştır. Bu araştırmanın bulguları şunlardır :

1. Araştırmaya katılan 30 öğrenciden “yanlış okuma” hatası yapmayan 1 öğrenci, “tekrar düzeltme” hatası yapmayan 2 öğrenci, “ekleme” hatası yapmayan 3 öğrenci dışında bütün öğrenciler “bırakma” ve “tekrar” hatalarını yapmıştır.

2. 4. Sınıf öğrencileri sesli okuma yaparken %52.36 tekrar hatası, %22.68 yanlış okuma hatası, %8.8 bırakma hatası, %8.41 tekrar düzeltme hatası ve %7.7 ekleme hatası yapmışlardır.

3. 4. Sınıf öğrencileri sesli okuma sırasında yapmış oldukları “ekleme” hatası ile okuduklarını anlama başarı puanları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya konulmuştur.

4. 4. Sınıf öğrencileri sesli okuma sırasında yapmış oldukları “bırakma” hatası ile, okuduklarını anlama başarı puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

¹⁰⁴ Ertuğrul TURAN “Özel Eğitim Sınıflarına Devam Eden 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Becerilerinin Okuduğunu Anlama Gücüne Etkisi” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A. İzzet Baysal Üniversitesi, SBE, 1998) s. 40-64

5. 4. Sınıf öğrencileri sesli okuma sırasında yapmış oldukları “yanlış okuma” hatası ile, okuduklarını anlama başarı puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

6. 4. Sınıf öğrencileri sesli okuma sırasında yapmış oldukları “tekrar” hatası ile okuduklarını anlama başarı puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

7. 4. Sınıf öğrencileri sesli okuma sırasında yapmış oldukları “tekrar düzeltme” hatası ile okuduklarını anlama başarı puanları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmüştür.

8. İlköğretim 1. kademesindeki 4. sınıf öğrencilerinin okuduklarını anlama başarı puanları ile cinsiyetleri arasında bir ilişki olmadığı görülmüştür.¹⁰⁵

“İlköğretim Okulu Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma Beceri ve Alışkanlıklarını Geliştirmeye Yönelik Uygulamalı Bir Araştırma” konulu araştırma Serpil LUMA tarafından 2002 yılında yüksek lisans tez çalışması olarak yapılmıştır.

Bu araştırma, Ankara Esentepe İlköğretim Okulu’nda 2000-2001 öğretim yılında, öğrenim görmekte olan yedinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma hızı, okuma hataları ve alışkanlıklarını konu alan uygulamalı bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini, deney ve kontrol grubu olmak üzere toplam 60 öğrenci oluşturmaktadır.

Bu araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1) 7.Sınıf öğrencilerine “okuma becerisi” kazandırmaya yönelik olarak, ilköğretim okullarında uygulanmakta olan geleneksel okuma programı (GP) öğrencilerin sesli okuma hızlarını artırmaktadır.

2) 7.Sınıf öğrencilerine okuma becerisi kazandırmak için, bu araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan okuma programı, öğrencilerin sesli okuma hızlarını geleneksel okuma programından daha fazla artırmıştır.

3) Uygulanan okuma programı (UOP), öğrencilerin sessiz okuma hızlarını artırmada etkili bulunmuş ve bu açıdan geleneksel programla arasında anlamlı düzeyde fark olduğu görülmüştür.

¹⁰⁵ Mehmet YILMAZ “İlköğretim Okulları 4.Sınıf Öğrencilerinin Yaptıkları Sesli Okuma Hatalarının Anlama Başarısına Etkisi” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, 2000) s. 46-53

4) Geleneksel program (GP), öğrencilerin sesli olarak okudukları metinleri anlamalarında başarısızdır. Buna karşılık UOP, sesli olarak okudukları metinleri anlama düzeylerini artırmıştır.

5) Geleneksel program (GP), öğrencilerin sessiz olarak okudukları metinleri anlamalarında başarısızdır. Buna karşılık UOP, sessiz olarak okudukları metinleri anlama düzeylerini artırmıştır.

6) Geleneksel program (GP), öğrencilerin sesli okuma hatalarını azaltmada etkisiz kalmıştır. Buna karşılık UOP ise sesli okuma hatalarını azaltmıştır.

7) Geleneksel program (GP), öğrencilerin sessiz okuma hatalarını azaltmazken, UOP sessiz okuma hatalarını azaltmada başarılı olmuştur.

8) Öğrencilerin okuma hızları ile okudukları metinleri anlama düzeyleri arasında pozitif ilişki bulunmaktadır.

9) Öğrencilerin okuma hataları ile okudukları metinleri anlama düzeyleri arasında negatif ilişki bulunmaktadır.

10) İstatistiklere göre en fazla yapılan okuma hatalarından yanlış okuma, uygulanan anket formunda da ortaya çıkmıştır. Yine okuma anketi sonuçları göstermektedir ki, öğrenciler en fazla okuduğunu anlayamamaktan ve çabuk sıkılmaktan şikayet etmektedirler. Öğrencilerin aile ve çevreleri okumaya karşı son derece ilgisizdir. Bunun yanında ders kitaplarına bağlı, ezberci bir eğitimi uygun bulmaktadırlar. Kütüphanelerden yararlanma biçimini bilmeyen öğrencilerin büyük bir kısmı, kütüphaneye ödev yapmak için gitmektedir.¹⁰⁶

“İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal, Ekonomik ve Kültürel Durumlarının Okuma Motivasyonlarına Etkisi” konulu araştırma Demet SANCI tarafından 2002 yılında yüksek lisans tez çalışması olarak yapılmıştır.

Bu araştırma, Erzurum İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı , merkezde bulunan Sabancı İlköğretim, Kültür Kurumu İlköğretim ve Halitpaşa İlköğretim okullarının ikinci

¹⁰⁶ Serpil LUMA, “İlköğretim Okulu Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma Beceri ve Alışkanlıklarını Geliştirmeye Yönelik Uygulamalı Bir Araştırma”(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniv. SBE.,2002) s. 113-118

kademesinin 6. sınıflarında okuyan ikişer şubesine uygulanmıştır. 166 öğrenciye ulaşılmıştır.

Bu araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Sosyal, kültürel ve ekonomik yönden üst grubu oluşturan öğrenciler ile alt grubu oluşturan öğrenciler arasında anne-babanın mesleği, aylık gelirleri, eğitim durumları, yaşadıkları çevre gibi pek çok açıdan önemli farklar bulunmaktadır. Bu farkların iki grup öğrencinin okumaya yönelimlerini de büyük ölçüde etkilediği görülmüştür.

- Elde edilen bulgular sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan farklı özelliklere sahip okullarda okuyan, özellikle üst grup öğrencileriyle, alt grup öğrencilerinin okuma motivasyonları arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür.

- Merak etme, ilgi duyma ve okumaya önem verme yönelimlerinde, üst grubun, alt gruptan daha yüksek değerler verdiği görülmüştür.

- Okumanın sosyal sebepleriyle ilgili yönelimlerinin, dış denetime bağlı paylaşma ve okumaya zorunlu olma yönelimlerinde ise üst grubun düşük, alt grubun ise yüksek sonuçlar verdiği görülmüştür.

- Genel olarak bakıldığında, sosyal ve kültürel açıdan üst grubu oluşturan öğrencilerin okumaya içsel sebeplerle yöneldikleri görülmüştür. Bunun temelinde sağlıklı bir gelişme süreci geçirmeleri, ailenin ve çevrenin etkisiyle olumlu bir benlik ve kişilik oluşturmaları, bunun doğal sonucu olarak da kendilerini kontrol etmeleri, kendi seçimlerini yapabilecek düzeye ulaşmaları görülmektedir.

- Sosyal, ekonomik ve kültürel yönden üst grupta bulunan aileler, çocuklarının bilişsel düzeyleriyle uyum sağlayabilecek yeni deneyimler sağlayabildikleri için, bu çocukların küçük yaşlardan itibaren yeni bilişsel yetiler geliştirdikleri görülmüştür.

- Sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan alt grubu oluşturan öğrenciler, aile ve çevrelerinde doğru bir eğitim görmedikleri için, kendilerine güveni olmayan, yalnız başlarına problemlerini çözemeyen fertler olarak yetiştikleri görülmüştür.

- Okuma yönelimleriyle ilgili olarak cinsiyetler arasında genelde anlamlı bir fark bulunamamıştır.¹⁰⁷

“İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Becerilerinin Gelişimlerinin Ölçülmesi” konulu araştırma Yeliz GÜNDEMİR tarafından 2002 yılında yüksek lisans tez çalışması olarak yapılmıştır.

Bu çalışmada, şu sorulara cevap aranmıştır.

1. İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin gelişimi okullar arasında farklılık gösteriyor mu?
2. İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin gelişimi cinsiyete göre farklılık gösteriyor mu?

Bu çalışmanın bulguları şunlardır :

1. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha başarılı olduğu görülmüştür.
2. Okulların başarı düzeyleri arasında da anlamlı bir fark vardır.¹⁰⁸

1.12. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, Türkçe eğitimi açısından Bolvadin ilçesi merkez ilköğretim okullarındaki 8. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerileri üzerinde cinsiyetin, aile ekonomisinin, dershanenin, anne-baba eğitiminin etkisini ortaya çıkarmaktır.

¹⁰⁷ Demet SANCI, “İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal, Ekonomik ve Kültürel Durumlarının Okuma Motivasyonlarına Etkisi”(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniv. SBE.,2002) s. 107-123

¹⁰⁸ Yeliz GÜNDEMİR, “İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Becerilerinin Gelişimlerinin Ölçülmesi” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, SBE, 2002) s. 59-78

1.13.PROBLEM CÜMLESİ

Türkçe eğitimi açısından Bolvadin ilçesi merkez ilköğretim okullarındaki 8. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyleri nedir? Cinsiyet ile öğrencilerin okudukları metni anlama başarısı arasında bir ilişki bulunmakta mıdır? Aile ekonomisi ile öğrencilerin okudukları metni anlama başarısı arasında bir ilişki var mıdır? Dershaneye gitme durumu ile öğrencilerin okudukları metni anlama başarısı arasında bir ilişki var mıdır? Anne ve babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin okudukları metni anlama başarısı arasında bir ilişki var mıdır?

1.14. ALT PROBLEMLER

1. Türkçe eğitimi açısından Bolvadin ilçesi merkez ilköğretim okullarındaki 8. sınıf öğrencilerinin okuduklarını anlama becerilerinin gelişimi, cinsiyete göre farklılık gösteriyor mu?

2. Türkçe eğitimi açısından Bolvadin ilçesi merkez ilköğretim okullarındaki 8. sınıf öğrencilerinin okuduklarını anlama becerilerinin gelişimi, annenin eğitim durumuna göre farklılık gösteriyor mu?

3. Türkçe eğitimi açısından Bolvadin ilçesi merkez ilköğretim okullarındaki 8. sınıf öğrencilerinin okuduklarını anlama becerilerinin gelişimi, babanın eğitim durumuna göre farklılık gösteriyor mu?

4. Türkçe eğitimi açısından Bolvadin ilçesi merkez ilköğretim okullarındaki 8. sınıf öğrencilerinin okuduklarını anlama becerilerinin gelişimi, öğrencilerin dershaneye gidip, gitmeme durumlarına göre farklılık gösteriyor mu?

5. Türkçe eğitimi açısından Bolvadin ilçesi merkez ilköğretim okullarındaki 8. sınıf öğrencilerinin okuduklarını anlama becerilerinin gelişimi, ailenin ekonomik durumuna göre farklılık gösteriyor mu?

1.15. HİPOTEZLER

1. Türkçe eğitimi açısından Bolvadin ilçesi merkez ilköğretim okullarındaki 8. sınıf öğrencilerinin okuduklarını anlama becerilerinin gelişimi cinsiyete göre değişir.
2. Türkçe eğitimi açısından Bolvadin ilçesi merkez ilköğretim okullarındaki 8. sınıf öğrencilerinin okuduklarını anlama becerilerinin gelişimi annenin eğitim durumuna göre değişir.
3. Türkçe eğitimi açısından Bolvadin ilçesi merkez ilköğretim okullarındaki 8. sınıf öğrencilerinin okuduklarını anlama becerilerinin gelişimi babanın eğitim durumuna göre değişir.
4. Türkçe eğitimi açısından Bolvadin ilçesi merkez ilköğretim okullarındaki 8. sınıf öğrencilerinin okuduklarını anlama becerilerinin gelişimi, öğrencilerin dershaneye gidip, gitmeme durumlarına göre değişir.
5. Türkçe eğitimi açısından Bolvadin ilçesi merkez ilköğretim okullarındaki 8. sınıf öğrencilerinin okuduklarını anlama becerilerinin gelişimi ailenin ekonomik durumuna göre değişir.

1.16. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Türkçe eğitimi, dört temel becerinin geliştirilmesine dayanır. Bu beceriler; anlamaya yönelik, okuma ve dinleme; anlatmaya yönelik, konuşma ve yazma becerileridir. Bu beceriler arasında çok sıkı bir bağ vardır. Bu becerilerden birisi eksik olursa, anadili eğitimi de eksik olmaktadır. Okullarımızda Türkçe derslerinde yapılan tüm çalışmalar, bu dört beceriyi kapsamaktadır. Tam bir Türkçe eğitimi için, bu becerilerin eksiksiz geliştirilmesi gerekmektedir.

Anlama ve anlatma becerisi, öğrencilerin öğrenim yaşamları boyunca bütün derslerdeki başarılarını etkiler. Okuduğunu çabuk, doğru ve tam olarak anlayabilen; duygu, düşünce, izlenim ve tasarımlarını, belli bir maksada yönelik olarak açık ve anlaşılır biçimde, yazıyla ifade edebilen öğrencilerin hemen her derste başarılı olma olasılığı

yüksektir. Aslında birçok dersteki başarısızlığın temelinde, okuduğunu anlayamama ve öğrendiğini anlatamama yatmaktadır.

Ne yazık ki, temel amaçlara yeterince ulaşamadığı görülmektedir. Bu da önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda, Türkçe'yi doğru kullanma becerisinin her gün artan zafiyeti karşısında yapılacak tek şey, dil becerilerinin uygun metotlarla öğretilmesidir.

1.17. VARSAYIMLAR

1. Öğrencilerin, kendilerine verilen okuduğunu anlama testini içtenlikle ve yansız olarak cevaplandıracakları kabul edilmiştir.
2. Öğrencilerin, okuduğunu anlama becerilerinin gelişiminin ölçülmesi için hazırlanan test sorularının seviyeye, programda belirlenen amaçlara uygunluğu, bu konuyla ilgili uzman kişilerin ve Türkçe öğretmenlerinin de görüşleri ile yeterli olacağı kabul edilmiştir.
3. Örneklemin, evreni yeterli düzeyde temsil edeceği kabul edilmiştir.

1.18. SINIRLILIKLAR

1. Bu araştırma 2003-2004 öğretim yılında Bolvadin'de seçilmiş üç ilköğretim okuluyla sınırlıdır.
2. Araştırmanın evrenini, Afyon'un Bolvadin ilçesinde bulunan, merkez ilköğretim okullarında eğitim-öğretim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Bu öğrencilerden sadece sekizinci sınıftakiler araştırma grubuna dahildir. Örnekleme sadece son sınıf öğrencilerine yer verilmesi, bu sınıflardaki öğrencilere uygulanmakta olan Türkçe öğretim programının tamamı hakkında altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinden daha fazla bilgi ve beceriye sahip olabilecekleri düşüncesinden kaynaklanmıştır. Ayrıca, mecburi öğrenim süresinin sekiz yıl olması nedeniyle, sekizinci sınıftaki öğrencilerin okuduğunu anlama becerisi bakımından hangi seviyede olduklarını görebilmek, bu sınıfların seçilmesinde etkili olmuştur.

3. Evrenin çok geniş ve okul sayısının fazla olması, okulların tamamının araştırmaya alınmasını imkânsız kılmıştır. Araştırmanın örnekleme; 13 İlköğretim okulundan oluşan 534 öğrencinin %20'lik diliminin raslantısal yöntemle (Random Yöntemi) alınması sonucu 3 İlköğretim okulu ve bu okulların sekizinci sınıflarında öğrenim görmekte olan 112 öğrenciden oluşmaktadır.

4. Bu çerçevede Bolvadin'de yer alan; Atatürk İlköğretim Okulu, Kezban Bayramer İlköğretim Okulu, Gazi İlköğretim Okulu'nun 8. sınıf öğrencileri örnekleme oluşturmaktadır. Araştırma grubunun öğrenci sayısı 112' dir.

5. Araştırmanın konusu, örnekleme giren öğrencilerin "okuduğunu anlama becerisinin ölçülmesi" ile sınırlı tutulmuştur.

1.19. TANIMLAR

Okul : "Toplu olarak genel eğitim ve öğretim yapılan yerdir. Okul çağında ya da okul öncesi yaşlarda bulunan çocuklara toplu genel öğretim vermekle yükümlü kurum."¹⁰⁹

Ana Dili : "Ana dili terimi, her zaman çocuğun annesinin dili anlamında kullanılmaz. Başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkide bulunulan çevrelerde öğrenilen, insanın bilinç altına inen ve bireylerin bir toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir."¹¹⁰

Anlama : "Anlama yetisi terimi, adım adım ilerleyen akıl yürütme yetisine karşıt olarak, akılsal şeyleri sezgisel olarak kavrama yetisini belirtir."¹¹¹

Doğru Anlama : "Bize aktarılmak istenen bilgi, duygu ve düşüncelerin olduğu gibi, bir yanlışlığa yol açmadan ve hiçbir şüpheli nokta kalmayacak biçimde bütün boyutları ile kavranılması demektir."¹¹²

¹⁰⁹ Büyük Larousse, İnterpress Yayıncılık, İstanbul, 1990, s. 8808

¹¹⁰ GÖĞÜŞ, s. 1

¹¹¹ Büyük Larousse, s. 17

¹¹² KAVCAR, OĞUZKAN, SEVER, s. 4

Okuma : “Yazılı işaretleri anlamlandırma amacı ile, zihnimizin, göz ve ses organlarımızla birlikte yaptığı faaliyete, okuma diyoruz.”¹¹³

İlköğretim Okulu : “Birkaç öğretim basamağından oluşan örgün eğitim sisteminin, okuma yazmayı, aritmetiği, iyi bir yurttaş olmak için gerekli temel bilgi ve becerileri kazandıran sekiz yıllık eğitim kurumu.”¹¹⁴

Davranış : “Eğitimde davranış, öğretim sonunda bireyde gözlenmesi kararlaştırılan bilinçli tepkidir.”¹¹⁵

Ders : “Bir konuda, öğretmenin öğrenciye sınıfta, belirli bir sürede verdiği bilgi.”¹¹⁶

---

¹¹³ KANTEMİR, s. 22

¹¹⁴ TDK , s. 1072

¹¹⁵ Veysel SÖNMEZ, Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı, Anı Yayıncılık, Ankara, 1995, s. 32

¹¹⁶ TDK, s. 361

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, BULGULAR, YORUM, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma bölgesinin özellikleri, araştırmanın yöntemi, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analiz edilmesi bölümleri yer almaktadır.

2.1. ARAŞTIRMA BÖLGESİNİN ÖZELLİKLERİ

Bolvadin, Ege bölgesinin içbatı Anadolu bölümünde Afyonkarahisar iline bağlı bir ilçedir.

Bolvadin’de kültür faaliyetleri çok eskilere dayanmaktadır. Bu bağlamda Bolvadin’de yayın hayatı 1960’lı yıllara dayanır. O günden bugüne kadar Bolvadin’de değişik isimler altında çeşitli gazete ve dergiler çıkarılmıştır. Başlıca çıkan yayınlar şöyledir : Bolvadin Haber, Kamçı, Bolvadin Hamle, Bizim Kırkgöz, Hakikat, Kurtbaba, Üçhöyük, Bolvadin, Çoban.¹¹⁷

“Bolvadin, bu kültür zenginliği içinde pek çok değerli şair, âlim ve fikir adamı yetiştirmiştir.”¹¹⁸

İlçede 13’ü merkezde, 9’u de köy ve kasabalarda olmak üzere 22 ilköğretim okulu, 8 lise ve 3 yaygın eğitim kurumu vardır.

¹¹⁷ Yakup KAVAS, Dünden Bugüne Bolvadin, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 1984, s. 133

¹¹⁸ KAVAS, s.113

2.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma, Bolvadin ilçe merkezinde yer alan ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin ölçülmesi amacıyla olayları, olguları, bireyleri, nesnelere kendi şartları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalışan, alan araştırma yöntemiyle plânlanmış, tamamlayıcı bir araştırmadır.

“Araştırmaya konu olanları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır.”¹¹⁹ Örneklem, raslantısal yöntem kullanılarak belirlenen üç ilköğretim okulundan oluşmaktadır. Bu okullarda okuyan sekizinci sınıf öğrencilerine “Okuduğunu Anlama Becerisi Başarı Düzeyi Testi” uygulanmıştır.

Araştırmanın Bolvadin merkezde yapılma nedeni, araştırmacının görevi gereği Bolvadin’de oturuyor olmasıdır.

2.3. EVREN

Araştırmanın evrenini 2003-2004 eğitim-öğretim yılında Bolvadin ilçe merkezinde bulunan 13 ilköğretim okulu ile bu okulların sekizinci sınıflarında öğrenim görmekte olan 534 öğrenci oluşturmaktadır. Okul ve öğrenci durumları Tablo 1’de gösterilmiştir. Bu veriler Bolvadin İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü 2003-2004 İstatistik Bölümü verilerine göre düzenlenmiştir.

---

¹¹⁹ Niyazi KARASAR, Bilimsel Araştırma Yöntemi, (Tekışık Matbaası, Ankara, 1994), s. 77

Tablo 1. Evreni Oluşturan Okullar ve Bu Okullara Ait Bilgiler

Sıra No	Okulun Adı	Sekizinci Sınıf Öğrenci Sayısı		Toplam Öğrenci Sayısı	Sekizinci Sınıf Şube Sayısı
		Erkek	Kız		
1	Ahmet Emet İlköğretim Okulu	19	13	32	1
2	Akçeşme İlköğretim Okulu	9	17	26	1
3	Alparslan İlköğretim Okulu	24	8	32	1
4	Atatürk İlköğretim Okulu	13	15	28	1
5	Bolvadin İlköğretim Okulu	58	45	103	4
6	F.S.Mehmet İlköğretim Okulu	15	26	41	2
7	Gazi İlköğretim Okulu	24	17	41	2
8	M. Birdane ilköğretim Okulu	18	12	30	1
9	Karasekreter İlköğretim Okulu	26	27	53	2
10	Sami Paşa İlköğretim Okulu	21	15	36	2
11	Kocatepe İlköğretim Okulu	13	12	25	1
12	K.Bayramer İlköğretim Okulu	19	24	43	2
13	Özel Anafen İlköğretim Okulu	31	13	44	2
Genel Toplam		290	244	534	22

Tablo 1’de görüldüğü gibi Bolvadin ilçe merkezinde yer alan 13 ilköğretim okulunun sekizinci sınıflarında 534 (290 erkek,244 kız) öğrenci bulunmaktadır.

2.4. ÖRNEKLEM

Tablo 2. Örnekleme Oluşturan Okullar ile Bu Okullara Ait Bilgiler

Sıra No	Okulun Adı	Sekizinci Sınıf		Toplam Öğrenci Sayısı	Sekizinci Sınıf Şube Sayısı
		Erkek	Kız		
1	Kezban Bayramer İlköğretim Okulu	19	24	43	2
2	Gazi İlköğretim Okulu	24	17	41	2
3	Atatürk İlköğretim Okulu	13	15	28	1
Genel Toplam		56	56	112	5

Araştırmanın örnekleme; 13 İlköğretim okulundan oluşan 534 öğrencinin %20'lik diliminin raslantısal yöntemle (Random Yöntemi) alınması sonucu 3 İlköğretim okulu ve bu okulların sekizinci sınıflarında öğrenim görmekte olan 112 öğrenciden oluşmaktadır.

Örnekleme oluşturan okul ve öğrenci durumları Tablo 2'de verilmiştir.

2.5. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada önce kaynak taraması yapılmış, ilgili mevzuatla beraber bu alanda yapılmış araştırma ve yayınlar incelenmiştir. Elde edilen bilgiler, amaçlar doğrultusunda tespit edilmiş, özetlenerek değerlendirilmiştir.

Araştırmada veri toplama amacıyla üç araç geliştirilmiş ve kullanılmıştır.

Bunlar;

1. Kişisel Bilgi Formu
2. Okuma metinleri
3. Okuma metnine bağlı "Okuduğunu Anlama Becerisi Başarı Düzeyi

Testi"dir.

Kişisel bilgi formunda cinsiyet, ekonomi, anne-baba eğitimi, dershaneye gitme durumu ile ilgili sorular yer almaktadır.

Metinler ve sorular hazırlanırken öğrencilerin düzeyinde olması için, uzmanların ve deneyimli Türkçe öğretmenlerinin görüşleri alınmıştır.

Test sorularının seçiminde ;

1. Cümlelerin uzunluğuna;
2. Sözcüklerin anlam bilgisine;
3. Söz dizimine;
4. Sözcüklerin söylenişine; (telâffuz)
5. Metnin anlam bilgisine;
6. Öğrenci düzeylerine;
7. Eğitsel değerlerin olup olmadığına dikkat edilmiştir.

Deneyimli 5 Türkçe ve edebiyat öğretmeninden oluşan komitenin yardımıyla 20 test sorusu hazırlanmıştır.

Ayrıca bu seçilen 20 test sorusu Afyon Kocatepe Üniversitesi Öğretim Üyelerine de gösterilerek fikirleri alınmış, tavsiye edilen değişiklikler yapılmış ve test sorularına araştırmada kullanmak üzere son şekilleri verilmiştir.

2.6. VERİLERİN TOPLANMASI

Veriler, örnekleme giren; Atatürk İlköğretim Okulu, Gazi İlköğretim Okulu ve Kezban Bayramer İlköğretim Okulu'nun sekizinci sınıf öğrencilerinden toplanmıştır.

Örnekleme alınan toplam 112 öğrenciden 96 öğrenciye ulaşılmıştır. Örnekleme alıp da ulaşılamayan öğrenci sayısı 16'dır. Bunun sebebi, ulaşılamayan öğrencilerin bir kısmının sürekli devamsız olmaları ve bir kısmının da test uygulamasının yapıldığı ders saati itibariyle devamsız durumda bulunmalarındandır. Zaten bu tür aksaklıkların olabileceği önceden tahmin edildiğinden örneklem geniş tutulmaya çalışılmıştır.

Bu yolla da ulaşılan örneklemin, evreni yeterince temsil edebileceği düşünölmüştür.

Test uygulaması, öğrencilere bizzat uygulamacı tarafından yapılmıştır. Test cevaplama süresi 20 dakikadır. Kişisel bilgi formunun doldurulması, okuma metni ve metinle ilgili 20 soru için açıklamalar bizzat araştırmacı tarafından bu 20 dakikalık sürenin dışında yapılmıştır.

2.7. VERİLERİN ANALİZ EDİLMESİ

İlköğretim okulu sekizinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin gelişimlerinin ölçölmesi için hazırlanan 20 soru, öğrencilere yönelti miş ve alınan sonuçlar değerlendirilmiştir.

Her öğrencinin 20 soruya verdiği cevaplar şu şekilde değerlendirilmiştir:

Gruplarına göre, öğrencilerin sorulara verdiği doğru, yanlış ve boş cevapların sayıları tek tek hesaplanmıştır. Ulaşılan bu verilerin yüzde analizleri yapılarak, öğrencilerin başarıları yüzde olarak ortaya konulmuştur.

Bu değerlendirmelerle cinsiyetin, anne – baba eğitim düzeyinin, dershaneye gidip – gitmeme durumunun ve ailenin ekonomik durumunun, öğrencinin başarıları üzerindeki etkisi ortaya konulmuştur.

2.8. BULGULAR VE YORUM

İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin gelişimlerini ölçmek için geliştirilen “Okuduğunu Anlama Becerisi Başarı Düzeyi Testi” üç ilköğretim okulunda öğrenim gören 96 (50 kız, 46 erkek) öğrenciye uygulanmıştır. Öğrencilerin cevap verme yüzdeleri tablolarda özetlenmiştir.

Tablo – 3. Genel Başarı Düzeyi

Öğrenci Sayısı	Soru Sayısı	Doğru %	Yanlış %	Boş %
96	1920	1362 70.9	541 28.1	17 1

Genel başarı düzeyini ölçmek için yapılan çalışmalar sonucunda, yukarıdaki tabloya çıkarılan veriler elde edilmiştir. Bu veriler incelendiğinde ise:

Çalışmada toplam 96 öğrenciye ulaşılmıştır. Bu öğrencilere toplam 1920 soru sorulmuştur.

Öğrenciler, toplam olarak 1362 soruyu doğru, 541 soruyu yanlış cevaplamışlardır. Toplam 17 soruyu da boş bırakmışlardır.

Bu verilerden, öğrencilerin genel başarı düzeylerinin % 70.9 oranında olduğu görülmektedir.

Tablo - 4. Cinsiyetin Öğrencinin Başarısına Etkisi

Cinsiyet	Öğrenci Sayısı	Soru Sayısı	Doğru Soru	Yüzde	Derece
Kız	50	1000	736	73.6	1
Erkek	46	920	626	68.1	2

Cinsiyetin, başarı üzerindeki etkisini ölçmek için yapılan çalışmalar sonucunda, yukarıdaki tabloya çıkarılan veriler elde edilmiştir.

Cinsiyetin başarı üzerindeki etkisi incelendiğinde ise, ilk sırada % 73.6 başarı düzeyi ile kız öğrenciler görülüyor. İkinci sırada ise, % 68.1 başarı düzeyi ile erkek öğrenciler bulunuyor.

Elde edilen verilerden kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha başarılı olduğu görülmüştür.

Tablo – 5. Annenin Eğitim Düzeyinin Öğrencinin Başarısına Etkisi

Annenin Eğitim Durumu	Öğrenci Sayısı	Soru Sayısı	Doğru Soru	Yüzde	Derece
İlkokul Mezunu	69	1380	952	68.9	4
Ortaokul Mezunu	15	300	216	72	3
Lise Mezunu	10	200	156	78	2
Üniversite Mezunu	2	40	38	95	1

Annenin eğitim düzeyinin, öğrenci başarısı üzerindeki etkisini ölçmek için yapılan çalışmalar sonunda, yukarıdaki tabloya çıkarılan veriler elde edilmiştir.

Annenin eğitim düzeyinin, öğrenci başarısı üzerindeki etkisi incelendiğinde, ilk sırada %95 başarı düzeyi ile annesi üniversite mezunu olan öğrenciler; ikinci sırada %78 başarı düzeyi ile annesi lise mezunu olan öğrenciler; üçüncü sırada %72 başarı düzeyi ile annesi ortaokul mezunu olan öğrenciler, son sırada ise %68.9 başarı düzeyi ile annesi ilkokul mezunu olan öğrenciler görülüyor.

Elde edilen verilerden, annenin eğitim düzeyi yükseldikçe, öğrencilerdeki başarının da yükseldiği görülmüştür.

Tablo – 6. Babanın Eğitim Düzeyinin Öğrencinin Başarısına Etkisi

Babanın Eğitim Durumu	Öğrenci Sayısı	Soru Sayısı	Doğru Soru	Yüzde	Derece
İlkokul Mezunu	18	360	207	57.5	4
Ortaokul Mezunu	20	400	271	67.1	3
Lise Mezunu	39	780	585	75	2
Üniversite Mezunu	19	380	299	78.6	1

Babanın eğitim düzeyinin, öğrenci başarısı üzerindeki etkisini ölçmek için yapılan çalışmalar sonunda, yukarıdaki tabloya çıkarılan veriler elde edilmiştir.

Babanın eğitim düzeyinin öğrenci başarısı üzerindeki etkisi incelendiğinde, ilk sırada %78.6 başarı düzeyi ile babası üniversite mezunu olan öğrenciler; ikinci sırada %75 başarı düzeyi ile babası lise mezunu olan öğrenciler; üçüncü sırada %67.1 başarı düzeyi ile babası ortaokul mezunu olan öğrenciler; son sırada ise %57.5 başarı düzeyi ile babası ilkokul mezunu olan öğrenciler görülüyor.

Elde edilen verilerden, babanın eğitim düzeyi yükseldikçe, öğrencilerdeki başarının da yükseldiği görülmüştür.

Tablo - 7. Dershanenin Öğrencinin Başarısına Etkisi

Öğrencinin Dershaneye Gitme Durumu	Öğrenci Sayısı	Soru Sayısı	Doğru Soru	Yüzde	Derece
Dershaneye Giden	43	860	680	79.1	1
Dershaneye Gitmeyen	53	1060	682	64.3	2

Dershanenin öğrenci başarısı üzerindeki etkisini ölçmek için yapılan çalışmalar sonunda, yukarıdaki tabloya çıkarılan veriler elde edilmiştir.

Dershanenin öğrenci başarısı üzerindeki etkisi incelendiğinde; ilk sırada % 79.1 başarı düzeyi ile dershaneye giden öğrenciler; ikinci sırada ise, % 64.3 başarı düzeyi ile dershaneye gitmeyen öğrenciler görülüyor.

Elde edilen verilerden, dershanenin öğrenci başarısını artırıcı rol oynadığı görülmüştür.

Tablo - 8. Aile Ekonomisinin Öğrencinin Başarısına Etkisi

Ailenin Aylık Geliri	Öğrenci Sayısı	Soru Sayısı	Doğru Soru	Yüzde	Derece
500 Milyonun Altında	44	880	562	63.8	2
500 Milyonun Üzerinde	52	1040	800	76.9	1

Aile ekonomisinin, öğrenci başarısı üzerindeki etkisini ölçmek için yapılan çalışmalar sonunda, yukarıdaki tabloya çıkarılan veriler elde edilmiştir.

Ailenin ekonomik durumunun, öğrenci başarısı üzerindeki etkisi incelendiğinde, ilk sırada %76.9 başarı düzeyi ile ailesinin aylık geliri 500 milyonun üzerinde olan öğrenciler; ikinci sırada ise, % 63.8 başarı düzeyi ile ailesinin aylık geliri 500 milyonun altında olan öğrenciler görülüyor.

Elde edilen verilerden, ailenin ekonomik durumu güçlendikçe, öğrencinin başarısının da yükseldiği görülmüştür.

2.9. SONUÇ

Bu tezde, ilköğretim sekizinci sınıfı bitiren öğrencilerin, okuduklarını anlama bakımından ne ölçüde başarılı oldukları araştırılmış ve 20 soruluk bir testten alınan sonuçlar tahlil edilmiştir.

Olayları, olguları doğal koşullar içerisinde incelemeyi hedefleyen alan araştırması yöntemi, tamamlayıcı bir araştırmadır. Bu araştırmanın evrenini, Bolvadin İlçe merkezine bağlı ilköğretim okullarının 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örnekleme ise, Gazi İlköğretim Okulu, Kezban Bayramer İlköğretim Okulu, Atatürk İlköğretim Okulu'nun 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma grubunu oluşturan 96 (50 kız, 46 erkek) öğrenciye okuduğunu anlama testi uygulanmış ve alınan sonuçlar değerlendirilmiştir.

Genel olarak başarı düzeyi %70.9 bulunmuştur.

Kız öğrencilerin başarıları %73.6, erkek öğrencilerin başarıları ise %68.1 olarak bulunmuştur. Bu verilerden, kız öğrencilerin, erkek öğrencilerden daha başarılı olduğu sonucu çıkmıştır.

Dershaneye giden öğrencilerin başarıları %79.1, dershaneye gitmeyen öğrencilerin başarıları ise, %64.3 olarak bulunmuştur. Bu verilerden, dershaneye giden öğrencilerin, dershaneye gitmeyen öğrencilere göre daha başarılı olduğu sonucu çıkmıştır.

Ailesinin gelir düzeyi beş yüz milyonun altında olan öğrencilerin başarıları %63.8, ailesinin gelir düzeyi beş yüz milyonun üzerinde olan öğrencilerin başarıları ise, %76.9 olarak bulunmuştur. Bu verilerden, ailesinin gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin, ailesinin gelir düzeyi düşük olan öğrencilere göre daha başarılı olduğu sonucu çıkmıştır.

Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin başarıları %68.9, annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin başarıları %72, annesi lise mezunu olan öğrencilerin başarıları %78, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin başarıları ise %95 olarak bulunmuştur. Bu verilerden, annenin eğitim durumunun, öğrencinin başarıları üzerinde artırıcı rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin başarıları %57.5, babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin başarıları %67.1, babası lise mezunu olan öğrencilerin başarıları %75, babası üniversite mezunu olan öğrencilerin başarıları ise %78.6 olarak bulunmuştur. Bu verilerden, babanın eğitim durumunun, öğrencinin başarıları üzerinde artırıcı rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Cinsiyetin, aile ekonomisinin, dershanenin, anne ve babanın eğitim durumunun öğrencilerin okuduklarını anlama düzeyleri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Annenin eğitim düzeyinin, öğrencilerin başarılarını en fazla etkileyen faktörlerden birisi olduğu görülmüştür.

2.10. ÖNERİLER

İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin, okuduğunu anlama becerilerinin gelişiminin ölçülmesine ilişkin yapılan bu araştırma sonucunda, şu öneriler geliştirilmiştir:

1- Türkçe ders kitaplarında parçadan sonra, parçalarla ilgili sorulardan oluşan “Metin Çalışması” “Okuduğumuzu Anladık mı?” gibi çalışmalar işlenirken, öğretmenler daha dikkatli davranmalıdırlar. Çünkü, bu çalışmalar okuma ve okuduğunu anlama becerilerinin gelişmesine yönelik esaslı çalışmalardır. Bu sebeple, bu kısımların üstünkörü geçilmemesinde çok büyük faydalar olacaktır.

2- Türkçe dersleri vasıtasıyla, öğrencilere belirli periyotlarla kitaplar okutturulmalı, kitap okuma formları tutturulmalı ve kitaplarla ilgili anlama-anlatma çalışmaları yaptırılmalıdır.

3- Araştırma sonucuna göre dershaneye giden öğrencilerin, dershaneye gitmeyen öğrencilere göre daha başarılı olduğu görülmüştür. Bu özellikte olan öğrencilerin başarılarına etki eden bu faktörler araştırıldıktan sonra, normal okul ve sınıf atmosferinde bunun sağlanıp, sağlanmayacağı ciddi anlamda test edilmelidir.

4- Anne ve baba eğitim düzeylerinin de, öğrenci başarısı üzerinde oldukça etkili olduğu görülmüştür. Bundan dolayı anne ve babaların eğitim seviyeleri yükseltilmelidir.

5- Bu araştırma şehir merkezi baz alınarak yapılmıştır. Aynı araştırma kırsal, kentsel ve bölgesel farklılıkların karşılaştırılması şekliyle, başka araştırmaların konusu olabilir.

6- Araştırma diğer sınıf (1,2,3,4,5,6,7) düzeyleri itibariyle de yapılabilir. Bu, herhangi bir sınıf düzeyinde, ilgili konuda neler yapılması gerektiği konusunda ip uçları sağlayabilir.

7- Okuma hızları, okuma hataları, okuma türleri, okuma materyallerinin okuduğunu anlamaya etkisi araştırılabilir.

8- Eğitim ve öğretim programlarına uygun, metin ve metin altı sorularından meydana gelen ders kitapları hazırlanmalıdır.

KAYNAKÇA

ACAT M.Bahaddin, “Okuma Güçlükleri ile Okuduğunu Anlama Becerisi Arasındaki İlişki Düzeyi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, 1996.

AKTAŞ Şerif, Osman Gündüz, Yazılı ve Sözlü Anlatım –Kompozisyon Sanatı, Akçağ Yayın Evi, Ankara, 2001.

ANILAN Hüseyin, “Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersinde Okuduğunu Anlama Becerisi ile İlgili Hedef Davranışların Gerçekleşme Düzeyleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi SBE, 1998.

BARAN Ziya, Kendi Kendine Hızlı Okuma, Zambak Yayınları, İstanbul, 2002.

BLOOM S.Benjamin, İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme(Çev.:D.Ali ÖZÇELİK), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul,1998.

CEMALOĞLU, Necati, İlkokuma Yazma Öğretimi, Akçağ Yayın Evi, Ankara, 2000.

ÇİFÇİ Musa, “Türkçe Öğretiminde Temel İlkeler”, A.K.Ü Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:1, 1998.

ÇİFÇİ Musa, “Sesli Okuma”, Bilge Dergisi, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları,Bahar 2000.

DEMİREL Özcan, Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri için Türkçe Öğretimi, Pegem Yayınları, Ankara, 2002.

----- “Türkçe Programı ve Öğretimi”, Kardeş Yayınları, Ankara, 1996.

ERCAN Sami, Hızlı Okuma Teknikleri, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2003.

EREN Bilâl, Güzel Sözler Antolojisi, Türdav Yayınları, İstanbul, 1999.

GÖĞÜŞ Beşir, Orta Dereceli Okullarımızdaki Türkçe Yazın Eğitimi, Gül Yayınları, Ankara, 1978.

GÜMÜŞ Ahmet, İlköğretim 8 Ders Kitabı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2001.

GÜNAY Doğan, Metin Bilgisi, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2001.

GÜNEŞ Firdevs, Okuma Yazma Öğretimi ve Beyin Teknolojisi, Ocak Yayınları, Ankara, 1997.

GÜNDEMİR Yeliz, “İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Becerilerinin Gelişimlerinin Ölçülmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, 2002.

GÜNDÜZ Kevser, “Sincan’daki Orta Birinci Sınıflarda Okuduğunu Anlama Bakımından Türkçe Eğitimi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, 1978.

GÜRSES Reşide, Okuma Anlama Üzerine, “Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Bülteni”, Sayı:28, Cilt:IX, 1996.

KANTEMİR Enise, Yazılı ve Sözlü Anlatım, Engin Yayınları, Ankara, 1995.

KAPTAN Saim, Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri, Ankara, 1998.

KARAALİOĞLU S.Kemal, Sözlü-Yazılı Kompozisyon-Konuşmak ve Yazmak Sanatı, İnkılap Yayınları, Ankara, 1995.

KARAKUŞ İdris, Prof.Dr.Sadık TURAL Armağanı, Can Yayınevi, Ankara, 2002.

KARASAR, Niyazi, Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayınevi, Ankara, 1999.

KAVCAR Cahit, Ferhan OĞUZKAN ve Sedat SEVER, Türkçe Öğretimi, Engin Yayınevi, Ankara, 1998.

----- Türkçe Eğitimi ve Sorunları 4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri 2, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Eskişehir,1999.

KORKMAZ Alâaddin, Tamamlayıcı Uygulama Metinleriyle Türkçe Kompozisyon, Nobel Yayınları, Ankara, 1998.

KOYUNCU Melâhat, Mustafa KOYUNCU, İlköğretim 8 Ders Kitabı, Tutibay Yayıncılık, Ankara, 2001.

KÖKSAL Kemal, Okuma-Yazma Öğretimi, Pegem Yayıncılık, Ankara, 1999.

KÜÇÜK Salim, “Örgün Eğitim İkinci Kademe Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme Çalışmalarında Karşılaşılan Güçlükler”, Milli Eğitim Dergisi, 2002.

LUMA Serpil, “İlköğretim Okulu Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma Beceri ve Alışkanlıklarını Geliştirmeye Yönelik Uygulamalı Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, 2002.

MAVİŞ Adil, Anlayarak Hızlı Okuma ve Öğrenme Teknikleri, Hayat Yayınları İstanbul, 2003.

MEB, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 1993.

MEB, İlkokul Programı, 1995.

MEB, İlköğretim Programı, 1995.

NAS Recep, Eğitim Fakültesi Öğrencileri ve Sınıf Öğretmenleri için Metinlerle İlkokuma-Yazma Öğretimi, Ezgi Yayınları, Bursa, 1999.

ÖZAKPINAR Yılmaz, Verimli Ders Çalışmanın Psikolojik Koşulları, Epsilon Yayınları, İstanbul, 1998.

ÖZDEMİR Emin, Eleştirel Okuma, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1995.

SANCI Demet, “İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal, Ekonomik ve Kültürel Durumlarının Okuma Motivasyonlarına Etkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi SBE, 2002.

SARICA Salih, Mustafa GÜNDÜZ, İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı, Fil Yayınevi, İstanbul, 2002.

SEVER Sedat, Türkçe Öğretiminde Tam Öğrenme, Ya-Pa Yayıncılık, İstanbul, 1995.

SEYİDOĞLU Halil, Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı, Güzem Yayıncılık, İstanbul, 1992.

TAZEBAY Atilla, “İlkokul 3. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Becerilerinin Okuduğunu Anlamaya Etkisi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, 1995.

TEKİN Halil, Okuduğunu Anlama Gücü ile Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Eğitimi, Mars Yayıncılık, Ankara, 1980.

TÖMER Türkçe'nin Öğretimi ve Eğitimi Sempozyum Bildirileri, Gaziantep Üniversitesi, 5-6 Haziran 1998.

TUNCEL Berin, “Okuma-Anlama Başarısı”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 1992.

TURAN Ertuğrul, “Özel Eğitim Sınıflarına Devam Eden 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Gücüne Etkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi SBE, 1998.

TDK, Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, 1998.

ÜNALAN Şükrü, Türkçe Öğretimi, Nobel Yayınları, Ankara, 2001.

YILMAZ Mehmet, “İlköğretim Okulları 4. Sınıf Öğrencilerinin Yaptıkları Sesli Okuma Hatalarının Anlama Başarısına Etkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, 2000.

EKLER

1. Öğrenci Bilgi Formu.
2. Okuduğunu Anlama Testi.
3. Cevap Anahtarı.
4. Araştırma İzin Onayı.

ÖĞRENCİ BİLGİ FORMU**ÖĞRENCİNİN**

ADI-SOYADI :

OKUL ADI :

CİNSİYETİNİZ

ERKEK : ( )

KIZ : ( )

DERSHANEYE GİDİYORUM

EVET : ( )

HAYIR : ( )

BABANIZIN EĞİTİM DURUMU

İlkokul Mezunu : ( )

Ortaokul Mezunu : ( )

Lise Mezunu : ( )

Üniversite mezunu : ( )

ANNENİZİN EĞİTİM DURUMU

İlkokul Mezunu : ( )

Ortaokul Mezunu : ( )

Lise Mezunu : ( )

Üniversite mezunu : ( )

AİLENİZİN EKONOMİK GELİRİ

500 Milyondan Az : ( )

500 Milyondan Fazla : ( )

OKUDUĞUNU ANLAMA TESTİ

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “yanmak” sözcüğü “geçersiz olmak” anlamında kullanılmıştır?

- A) Otobüse yetişemeyince biletlerimiz yandı.
- B) Dikkatsizlik yüzünden bir orman daha yandı.
- C) Bu işi vaktinde bitirmezsek hepimiz yandık.
- D) Bu harabe evler geçen sene yanmıştı.

2. “Aklı sıra beni de oyunlarına âlet edecek; kolay mı öyle!”

Bu cümledeki altı çizili sözün cümleye kattığı anlam aşağıdakilerden hangisidir?

- A) O, sorunlarına kendince bir çözüm bulur, kimseden yardım istemez.
- B) Bu sözlerle güya benim gönlümü alacak, kim inanır ona?
- C) Geçen gün nedense bana yardımcı oldu, görersen şaşırırdın.
- D) Şimdi orada gönlünce yaşıyormuş, duy da inanma!

3. “Bundan böyle daha dikkatli olmalıyız!”

Yukarıdaki sözün cümleye kattığı anlam aşağıdakilerden hangisinde vardır?

- A) Nihayet bu işe uygun birini bulduk.
- B) Artık kapınızı çalmayacağım.
- C) Allah’ım ben şimdi ne yapacağım!
- D) O olaydan sonra kendime güvenimi kaybettim.

4. I. Keşke ben de o gün sizinle gelebilseydim.
 II. Dediklerimi yapmadın bari sessiz dur.
 III. Hiç olmazsa bu sınavdan iyi bir not alsaydın.
 IV. Bütün söylediklerimi güya hiç anlamamış.

Yukarıdaki cümlelerin hangi ikisinde altı çizili sözcükler aynı anlamda kullanılmıştır?

- A) I ve II
- B) II ve IV
- C) II ve III
- D) III ve IV

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde hem “beğenme” hem de “öneri” anlamı vardır?

- A) Salonun rengi az daha koyu olabilirdi.
- B) Duvardaki tabloların güzelliğini o da görmek istedi.
- C) Sınava çalışarak girseydi böyle olmazdı.
- D) Köyde iki katlı, şirin bir evimiz vardı.

6. “Geleceğinizin nasıl olmasını istiyorsanız..... öyle .....”

Cümlesindeki boşlukları en uygun şekilde aşağıdakilerin hangisiyle tamamlayabiliriz?

- A) çocukları – plânlayınız.
- B) gençlerinizi – eğitiniz
- C) insanları – korkutun
- D) doğayı – anlayın

7. Şiir, yaşayan ve yaşayacak olan bir dille yazılırsa gerçek sanat eseri olur ve ölümsüzlüğe hak kazanır. Her gün değişen bir dille şiir yazmaya çabalayanlar, kayan bir arazi üzerinde bina yapan mimarlara benzer. Eserlerin ömrü, kullandıkları dil kadar kısa sürer.

Bu parçada anlatılmak istenen nedir?

- A) Şiir, her gün değişen bir dille yazılmalıdır.
- B) Bir eserin ölümsüzlüğü, çok okunmasına bağlıdır.
- C) Şiir zaman içinde kalıcı olacak bir dille yazılmalıdır.
- D) Şiirin kalıcılığı işlediği konuya bağlıdır.

8. Kim olursa olsun, bir yazarın samimiliğinden şüphe etmek bana bir tuhaf gelir. Ben bunu ne bileyim, bir anlayışsızlık, bir hayal yoksulluğu diye karşılarım. Bir yazarın samimiliğinden niçin şüphe ederiz? “Ben söyleyim, ben böyleyim, şunu severim, bundan hoşlanmam demiş.” Biz bunu kendi düşüncemize, kendi beğenimize, kendi huyumuza uygun bulmalıyız.

Yukarıdaki paragrafa başlık olabilecek en uygun şık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yazarlık
- B) Samimilik
- C) Yazarın Başarısı
- D) Kendi Zevklerimiz.

Her çağda örnekleri görülen hikâye, en eski sanatlardan biridir. İnsanların ötelere beri birbirilerine anlatacak hikâyeleri olagelmiştir. Henüz yazılı metinler ortaya çıkmadan bir araya gelen insanların yaşadıkları olayları birbirilerine nakletmeleri hikâye sanatının çekirdeğini oluşturmuş olmalıdır. Sözlü hikâye sanatları zamanla efsaneleri, destanları, fıkra ve kıssaları meydana getirmiştir. Hatta ilk mağara resimlerinde, heykel sanatının ilk örneklerinde, eski Mısır, Hitit ve Yunan kabartmalarında anlatılanlar da birer hikâyedir.

(9. ve 10. sorular parçaya göre cevaplandırılacaktır.)

9. Paragrafta aşağıdakilerin hangisinden söz edilmemiştir?

- A) Hikâye en eski sanatlardan biridir.
- B) Yazılı metinler ortaya çıkmadan önce de hikâye sanatı vardı.
- C) Sözlü hikâye sanatı çağımızda geçerliliğini kaybetmiştir.
- D) Sözlü hikâye sanatı zamanla efsaneleri, fıkraları doğurmuştur.

10. Parçaya göre hikâye sanatının ilk çekirdeğini oluşturan nedir?

- A) Her çağda görülen efsane ve destanlar.
- B) Hitit veya Yunan kabartmalarında anlatılanlar.
- C) Yazılı metinlerde anlatılanlar.
- D) Bir araya gelerek insanların yaşadıklarını birbirilerine nakletmeleri.

11. Çocuk bir kelimenin hacmini, rengini, boyunu, adeta okuyarak, tadarak, tekrarlayarak öğrenir. Hangi kelimeyi sözcüklere bakarak öğrendik ki!

Parçada vurgulanan düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kelimeler asla sözlükten öğrenilmemelidir.
- B) Kavramlar yaşanarak öğrenilir.
- C) Kültür, bir birikimdir.
- D) Sevgiyi tatmayan öğrenemez.

OLGUN İNSAN

“Bence olgun insan her şeyden önce hoşgörülü bir insandır. Ne var ki hoşgörülülüğün sınırı ülkeden ülkeye değişiktir elbette. Belirli bir kültür düzeyine erişmiş ülkelerde, halkın çoğunluğuna yansıyan insan saygısına dayalı yaşam kuralları, insanları ister istemez birbirine saygılı olmaya çağırmaktadır. Örneğin, akşam saat ondan sonra acil bir durum olmadıkça gevezelik olsun diye kimse kimseye telefon edemez.

İnsanın insana saygısı, soyut bir kavram olmaktan öte bir anlam kazanırsa, o zaman olgunluktan söz edilebilir ancak.”

Vedat GÜNYOL
Dünden Bugüne

(12.-13.-14.-15. soruları, yukarıdaki parçaya göre cevaplayınız.)

12. İnsanda olgunluğun ölçüsü nedir?

- A) Hoşgörü   B) Kültür   C) Saygı   D) Sevgi

13. Aşağıdakilerden hangisi, kültürlü ülkelerdeki yaşam kurallarının dayandığı bir ilkedir?

- A) Hoşgörü   B) Olgunluk
C) Bilgiye önem verme   D) İnsana Saygı

14. Aşağıdakilerden hangisi yazının konusudur?

- A) Kültür   B) Olgunluk   C) Sevgi   D) Hoşgörü

15. Aşağıdakilerden hangisi, yazının ana düşüncesi olabilir?

- A. Hoşgörü, insanı olgunlaştırır, saygı ve sevgiyi artırır.
B. Kültürlü insanlar, başkalarına saygılı davranırlar.
C. Olgun insan, başkasına duyduğu saygıyı gösteren insandır.
D. Olgun insan, hoşgörülü ve başkalarına saygı göstermesini bilen insandır.

DÜŞÜNCE VE ZEKÂ EĞİTİMİ

“İlköğretim ve lise dönemi, somut düşünceden soyut düşünceye geçilen bir dönemdir. Simgelerle düşünmeyi, ayrıntılardan bütüne ulaşılacak bir sentez kavramını genç, bu dönemde geliştirmeye başlar. Ancak, zekânın ham maddesine işlerlik kazandıracak olan, çevredeki etkileşimlerdir. Öğrenilen yeni kavramları, yeni durumlara uygulayabilmek, yani zekâyâ kıvraklık kazandırabilmek sürekli işleme ve eğitime bağlıdır. İleri derecede eğitim eksikliği, ekonomik ve coğrafi nedenler, zekâ potansiyelinin gelişmesini engelliyerek zekâyâ yeterli düzeyin altında bir görünüm verebilir.”

Doç.Dr. İlkay KASATURA
Okul Başarısından Hayat Başarısına

(16.-17.-18.-19.-20. soruları parçaya göre cevaplayınız.)

16. İlköğretim dönemindeki gencin düşüncesinin niteliği, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ayrıntılı oluşu	B) Somut oluşu
C) Kavramsal oluşu	D) Soyut oluşu

17. İlköğretim dönemindeki gencin geliştirmeye başladığı düşünme biçimi, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Somut düşünme	B) Simgelerle düşünme
C) Genel düşünme	D) Analiz ederek düşünme

18. Zekânın ham maddesine işlerlik kazandıracak olan nedir?

A) Çevredeki etkileşimler	B) Somut düşünce
C) Zekâ potansiyeli	D) Yeni kavramlar

19. Yeni kavramları yeni durumlara uygulayabilmek aşağıdakilerden hangisine bağlıdır?

A) Soyut düşünmeye	B) Zekâyâ
C) Eğitime	D) Çalışmaya

20. Aşağıdakilerden hangisi, zekâ potansiyelinin gelişmesini engelleyen etkenlerden değildir?

A) Eğitim eksikliği

B) Psikolojik durum

C) Ekonomik nedenler

D) Coğrafi nedenler

CEVAP ANAHTARI

1. A
2. B
3. B
4. C
5. A
6. B
7. C
8. B
9. C
10. D
11. B
12. A
13. D
14. B
15. D
16. D
17. B
18. A
19. C
20. B

